

Центар за развој на југозападен
плански регион

Програма за работа на Мрежата за инклузивен регионален развој (МИРР) на Југозападниот плански регион 2017 – 2019 г.

Струга, 2017 г.

Нарачател:

Центар за развој на Југозападниот плански регион

ул. „Партизанска бб“, П.ф. 27, 6330 Струга

тел: 00389 46 701 055, факс: 00389 46 701 055

е-пошта: CRJ@southwestregion.mk

www.southwestregion.mk

Изработка:

Трајковски и партнери ДООЕЛ Скопје

бул. „Свети Климент Охридски“ 24-2/1, 1000 Скопје

тел: 3123601

е-пошта: info@tpconsulting.com.mk

www.tpconsulting.com.mk

Лектура: Ивана Кузманоска

Програмата за работа на Мрежата за регионален развој на Југозападен плански регион е изработена во рамките на проектот на Министерството за локална самоуправа „Иновативни решенија за подобар пристап до услуги на локално ниво“ кој го спроведува Програмата за развој на Обединети нации (УНДП).

СОДРЖИНА

1	Краток вовед.....	5
2	Развојни карактеристики на Југозападниот плански регион	6
3	Профил на Мрежата за инклузивен регионален развој на Југозападниот плански регион	20
4	Методологија за изработка на Програмата за работа на МИРР на ЈЗПР 22	
4.1	Анализа на релевантни документи	22
4.2	Спроведување анкетно истражување.....	22
4.2.1	Опис на методологијата за анкетно истражување	22
4.3	Одржување работни состаноци со релевантните чинители во Југозападниот плански регион	23
4.4	Реализација на две еднодневни работилници со членките на МИРР со цел заедничко дефинирање на Програмата за работа на МИРР на ЈЗПР	23
5	Резултати од истражувањето и главни наоди	25
5.1	Наоди од анализата на релевантни документи	25
5.2	Анализа на просечната збирна оцена од анкетното истражување	26
5.3	Наоди од работните состаноци	27
6	SWOT-анализа на севкупниот економски рурален развој на Југозападниот плански регион	29
7	АНАЛИЗА НА КАПАЦИТЕТИТЕ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈЗПР	32
8	Визија, мисија и принципи на работење на МИРР на ЈЗПР	34
8.1	ВИЗИЈА.....	34
8.2	МИСИЈА.....	34
8.3	ПРИНЦИПИ	34
9	Стратешки приоритети и цели на МИРР на ЈЗПР	36
9.1	Усогласеност на стратешките приоритети и цели со релевантни европски, национални и локални стратешки документи.....	38
10	Предлог-проекти на Мрежата за инклузивен регионален развој на ЈЗПР	39
11	Можни извори на финансирање за реализација на Програмата за работа на МИРР на ЈЗПР	43
11.1	Можности за финансирање од национални фондови и донатори	43
11.2	Можности за финансирање од регионални и меѓународни фондови	44
12	План за имплементација на Програмата за работа на МИРР на ЈЗПР	47
12.1	План за управување со ризици	47
12.2	План за комуникација и дисеминација.....	48
12.3	План за мониторинг и евалуација	49
12.4	План за финансирање	50
13	Прилози	51

КРАТЕНКИ

ЈЗПР	Југозападен плански регион
МИРР	Мрежа за инклузивен регионален развој
РМ	Република Македонија
ДЗС	Државен завод за статистика
МСП	Мали и средни претпријатија
БДП	Бруто-домашен производ
МОС	Меѓуопштинска соработка
ЛЕР	Локален економски развој
ЦРЈЗПР	Центар за развој на Југозападниот плански регион
АФПЗРР	Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој
БРО	Биро за развој на образование

1 КРАТОК ВОВЕД

Во ноември 2016 година од страна на Центарот за развој на Југозападниот плански регион беше формирано постојаното меѓуопштинско работно тело Мрежа за инклузивен регионален развој на Југозападен плански регион – МИРП на ЈЗПР. Телото е формирано во партнерство со 9-те општини од регионот и претставници на релевантни граѓански организации од регионот. Главната цел на Мрежата е да служи како поддршка на одржливиот рурален економски развој во Југозападниот плански регион.

Документот наречен Програма за работа на МИРП на ЈЗПР 2017-2019 г. претставува основа за работата на Мрежата за наредниот период од 3 години. Истиот е изработен како дел од проектот на Министерството за локална самоуправа - **Иновативни решенија за подобар пристап до услуги на локално ниво – Активност за воспоставување на Бизнис-центар на поддршка и консултативни услуги за мали и средни претпријатија во Југозападниот плански регион**, финансиран од страна на Министерството за локална самоуправа и УНДП, а имплементиран од страна на Центарот за развој на Југозападен плански регион.

Структурата на Програмата е следна:

Во првиот дел од документот – поглавје 2 и 3, е даден осврт на тековната состојба во регионот од аспект на развојните карактеристики на регионот и е претставен профилот на МИРП на ЈЗПР. Потоа во поглавјето 4 е опишана методологијата за изработка на оваа Програма со краток опис на сите чекори. Во поглавјето 5 е даден осврт на наодите од истражувањето спроведено за потребите на Програмата, и тоа главни наоди од анализата на релевантни документи, наоди од теренското истражување и од состаноците со засегнатите страни во регионот. Поглавјата 6 и 7 претставуваат преглед на резултатите од спроведената SWOT-анализа од аспект на целиот регион, како и од аспект на Мрежата. Следните 3 поглавја – 8, 9 и 10 претставуваат главен дел од Програмата за работа на Мрежата. Тука се дадени визијата, мисијата, стратешките цели и предлог-проекти на кои Мрежата ќе работи во наредниот период од 3 години. Последните две поглавја – 11 и 12 даваат насоки за успешна реализација на Програмата – од аспект на изнаоѓање извори на финансирање, како и следење на самата реализација.

Детален план за спроведување проекти во првите две години 2017-2018 е даден во Прилог 1 на Програмата – Акциски план.

2 РАЗВОЈНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЈУГОЗАПАДНИОТ ПЛАНСКИ РЕГИОН

Југозападниот регион е еден од осумте статистички региони¹ на Република Македонија. Овој регион граничи со следните региони: Пелагониски регион, Полошки регион, Скопски регион и Вардарски регион.

Една од големите поволности на регионот претставува фактот што тој во еден дел се граничи со Албанија, така што преку овој регион може да се врши меѓународна размена. Во функција на меѓународната економска размена се граничните премини: Блато, Кафасан и Свети Наум. Овие гранични премини, покрај размената на стоки, овозможуваат и флукуација на туристичка клиентела и работна сила, што овозможува подинамичен развој на регионот.

Во слична функција како екстериторијална форма се наоѓа и аеродромот „Свети Апостол Павле“ во Охрид.

По однос на природната поставеност, Југозападниот плански регион се карактеризира со прекрасна природа која подлежи на различна заштита. Во Југозападниот плански регион спаѓаат: Охридското Езеро како заштитена зона, повеќе историски локалитети, Националниот парк Галичица, но и новопредложени подрачја со висок степен на природна вредност. Охридското Езеро заедно со Националниот парк Галичица прави природна целина која е поврзана со културното, историското и природното наследство. Охридското Езеро има голема вредност од аспект на заштита на биолошката разновидност, геоморфолошка, природна и хидролошка вредност. Ова подрачје ги вклучува и Студенчишкото Блато кај Охрид и остатоците од Струшкото Блато помеѓу с. Калишта, с. Радолишта и Струга.

Главна, релјефот на Југозападниот плански регион е планински и котлински. Преовладуваат високи планини чија надморска височина преминува и над 2000 м. Во регионот најголема е Охридско-струшката Котлина сместена помеѓу планините Јабланица и Галичица, во еден дел исполнета со Охридското Езеро.

Регионот е карактеристичен по извонредната застапеност на пештери со оглед на варовничкиот состав на планините. Изобилува со природни, вештачки и глацијални езера и е еден од најпошумените во Република Македонија.

Целокупната територија на Југозападниот плански регион опфаќа површина од 3.340 км² и опфаќа 9 општини: Вевчани, Дебар, Дебарца, Охрид, Кичево, Македонски Брод, Пласница, Струга и Центар Жупа. Во 9 општини има вкупно 286 населени места во кои живеат вкупно 219.841 жители. Според статистичките податоци од 2015 година каде што бројот на жители во Република Македонија изнесува 2.071.278, тоа би значело дека на територијата на Југозападниот плански регион живеат 10,61 % од вкупната популација во државата. Меѓутоа, во поглед на разместеноста на населението во рамките на Југозападниот регион, карактеристична е големата меѓуопштинска разлика, како и разликата по населени места. Во три општини од регионот - Струга, Охрид и Кичево живеат 67,44 % од вкупното население во регионот. Просечната густина на населението во државата е 81,3 жители, а во Југозападниот плански регион е 66,4 на км².

Општина Охрид и Општина Струга се најголеми општини во регионот, каде што се сконцентрирани најголем број од населението и економските активности. Табела 1 дава преглед на бројот на населението по општини.

Сите податоци претставени во табелите и во графиконите во овој документ се преземени од официјалната страница на Државниот завод за статистика².

Општина	Население во 2014	Население во 2015	Површина ³ км ²
Општина Струга	65.280	65.485	483

¹ Номенклатура НТЕС од 2007 година („Службен весник на РМ“ број 158/2007)

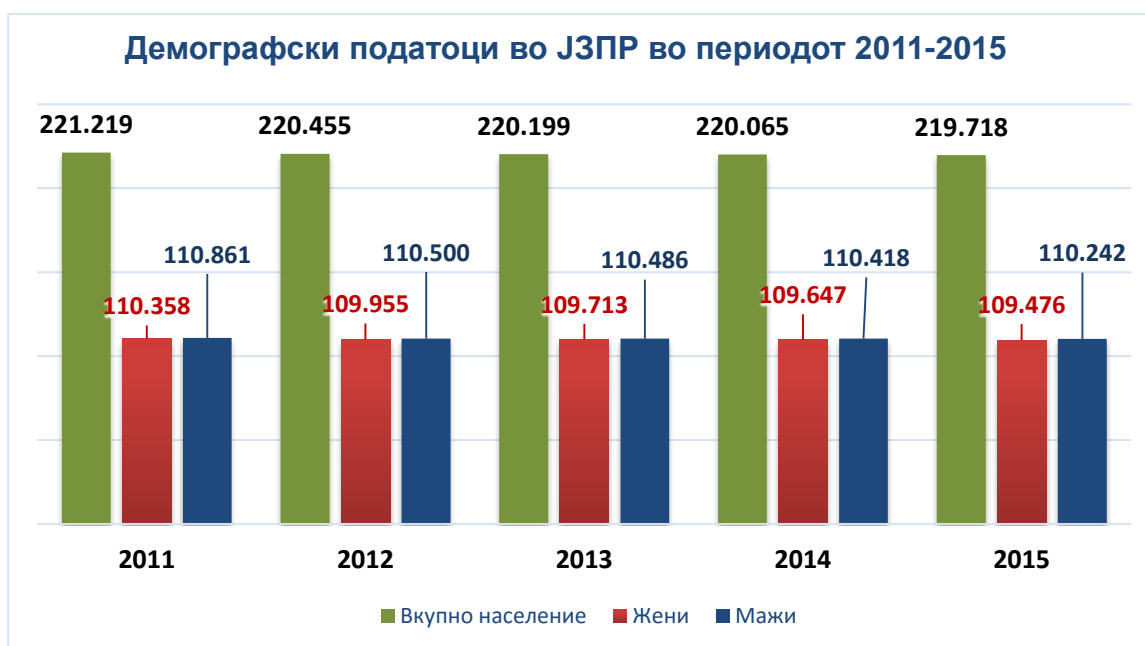
² <http://www.stat.gov.mk/>

³ Површината во км² е според Законот за територијална организација на локалната самоуправа во Република Македонија – „Службен весник на Република Македонија“, број 55/04 и 12/05) и град Скопје - Закон за градот Скопје, „Службен весник на Република Македонија“, број 55/04 (број на општини 84 и Скопје како посебна територијална единица).

Општина	Население во 2014	Население во 2015	Површина ³ km ²
Општина Охрид	52.262	51.855	389,93
Општина Кичево	57.170	57.107	49,14
Општина Дебар	20.636	20.742	145,67
Општина Центар Жупа	7.030	7.022	107,21
Општина Македонски Брод	6.338	6.274	888,97
Општина Пласница	4.871	4.910	54,44
Општина Дебарца	4.086	3.994	425,39
Општина Вевчани	2.461	2.452	22,8
ВКУПНО	232.367	219.841	2.566,55

Табела бр. 1 Податоци за вкупниот број на население во Југозападниот плански регион по општини во 2014 и во 2015 година

Движењето на бројот на населението во рамките на регионот во последните пет години, односно периодот 2011-2016 година, според нивната полова припадност е дадено во **Графикон бр. 1. Демографски податоци за Југозападниот плански регион, 2011-2015.**

Графикон бр. 1 Демографски податоци за Југозападниот плански регион, 2011-2015

Од податоците во последниот приказ може да се види дека во регионот во целост има континуиран тренд на намалување на бројот на населението, кој се јавува како резултат на намалениот наталитет и високата стапка на смртност, иако во Табела 1 се забележува мал пораст во неколку одделни општини. Според податоците од 2015 година земени од Државниот завод за статистика, стапката на наталитетот во Југозападниот регион изнесува 9,8 % и како таква е меѓу најниските во државата и е далеку под националниот просек (пониска стапка има само Источниот регион од 9,0%).

Позитивно е што сè уште постои позитивен природен прираст од 184 лица, но загрижувачки е опаѓачкиот тренд на природниот прираст, кој сепак во 2014 бил исто така позитивен, но изнесувал 339 лица, што е скоро за двојно поголем од 2015. Во продолжение на ова, забележан е негативен тренд на опаѓачки природен прираст во Општина Дебарца, која како дел од овој регион во годините наназад, поконкретно од 2008 до 2011, е забележана како општина со

најнизок негативен природен прираст каде што населението е намалено за 7,3%, односно за 343 жители. Исто така, загрижувачки е податокот за миграцијата, односно, односот на тие што доаѓаат однадвор и на тие што заминуваат, според податоците за 2015 се разликува за 142 лица, а за 2014 изнесува 115 лица, што јасно укажува дека емиграцијата континуирано се зголемува од година на година. За да се стопира овој процес, неопходни се мерки со кои ќе се подобрат условите за живот и работа, особено на младите образовани и квалификувани кадри.

По однос на развојните капацитети, според одлука на Владата, развојниот индекс на планските региони се утврдува како пондерирани просек од економско-социјалниот и демографскиот индекс, при што двата индекса имаат еднакво учество во креирањето на развојниот индекс. Класификацијата на планските региони според степенот на развиеноста за периодот од 2013 до 2017 година е донесена во јуни 2013 година и според неа, вредноста на индексот на Република Македонија изнесува 100. Табела 2 дава преглед на степенот на развиеност на планските региони, паралелно споредувајќи го Југозападниот плански регион со останатите региони во државата.

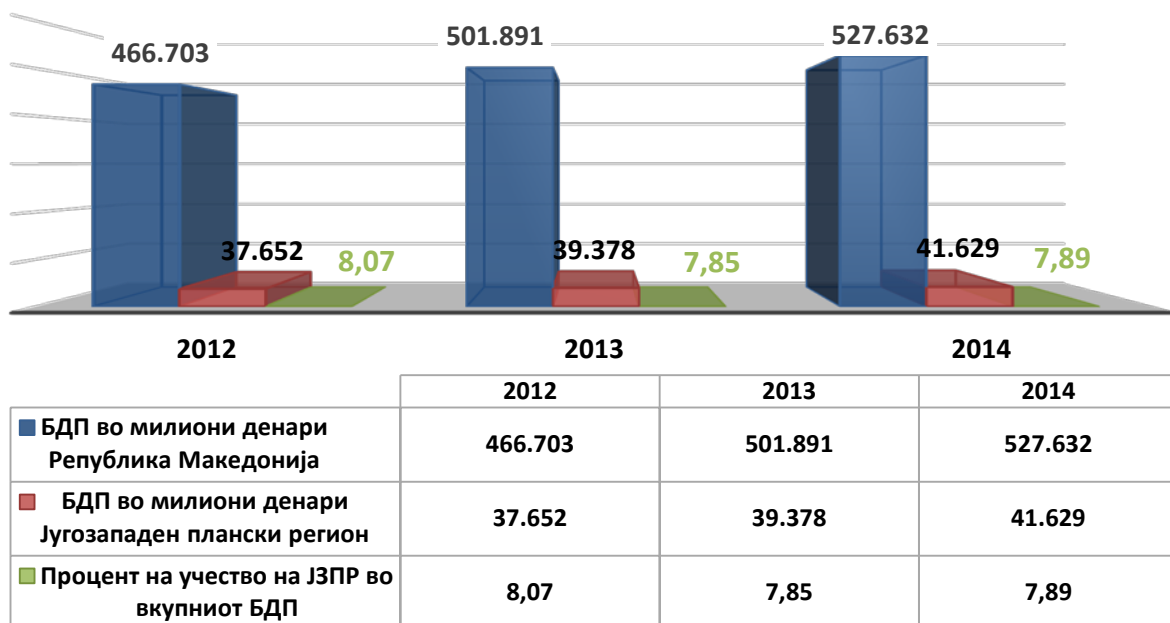
Плански регион	Според развојниот индекс	Според економско-социјалниот индекс	Според демографскиот индекс
1. Скопски	151,0	147,7	153,5
2. Југоисточен	97,1	129,5	72,4
3. Источен	96,1	136,4	65,5
4. Пелагониски	91,2	109,1	79,6
5. Полошки	82,4	50,0	106,9
6. Југозападен	81,4	97,7	69,0
7. Вардарски	73,5	70,5	75,9
8. Североисточен	62,7	27,3	89,7

Табела бр. 2 Класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2013-2017 година⁴

За определување на степенот на развиеност на планските региони, се пресметуваат економско-социјален индекс, демографски индекс и развојен индекс. Со пресметка на пондерирани просек од економско-социјалниот и демографскиот индекс се добива развојен индекс. Степенот на развиеност на планските региони се одредува според развојниот индекс. Согласно наведената класификација, **Југозападниот плански регион има степен на развиеност 81,4**, со што се наоѓа меѓу последните региони според развиеност и степенот на развој е нешто подобар само од Вардарскиот и Североисточниот плански регион.

Бруто-домашниот производ (БДП) е најчесто употребуван индикатор за утврдување на нивото на економскиот развој на регионите и на државите. Во следниот приказ се претставени вкупната висина на БДП во Република Македонија и на Југозападниот плански регион во милиони денари, како и процентот на учество во вкупниот БДП на државата.

⁴ Извор: Одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот 2013-2017, „Службен весник“ бр. 88/2013

Графикон бр. 2. Бруто-домашен производ во Република Македонија и во Југозападниот плански регион во периодот 2012 – 2014 година

Просечното учество на Југозападниот плански регион во креирањето на националниот БДП е во опаѓање секоја последователна година во периодот 2012-2014.

Туризмот, индустријата (што опфаќа снабдување со електрична енергија, преработувачката индустрија и рударството) заедно со дејности кои се поврзани со недвижен имот и дејности поврзани со здравствена и социјална заштита се меѓу најразвиените сектори во Југозападниот регион.

Туризмот е главна и најразвиена дејност во регионот. Во следните неколку табели и графикони се дадени информации за учеството на регионот во развојот на туризмот на национално ниво. Исто така, даден е приказ и на застапеноста на домашни и странски туристи во регионот.

Број на туристи и ноќевања по региони во 2015 и 2016				
Региони	2015		2016	
	Број на туристи	Број на ноќевања	Број на туристи	Број на ноќевања
Југозападен регион	298.057	1.201.927	322.334	1.207.777
Скопски регион	234.123	452,912	247,338	479.284
Југоисточен регион	133.328	412,804	135,092	437.607
Пелагониски регион	62.019	157,766	58,353	141.153
Полошки регион	30.200	60,574	27,318	52.590
Источен регион	25.907	53,357	30,568	66.515
Вардарски регион	24.308	39,636	26,064	41.643
Североисточен	8.125	15,229	9,774	13.751
Р. Македонија	816.067	2.394,205	856,843	2.461.160

Табела 3. Број на туристи во 2015 и во 2016 по региони

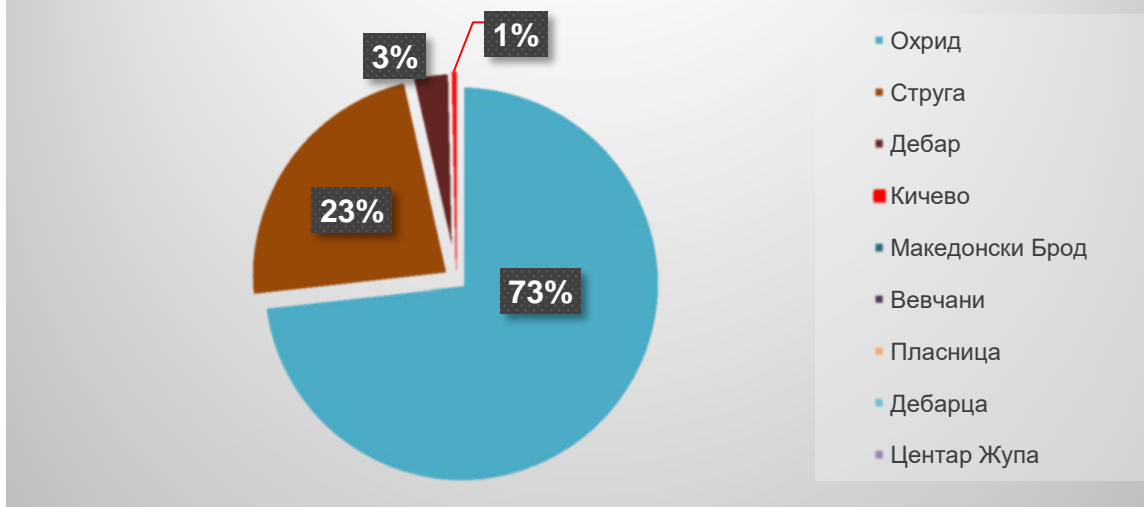
Графикон бр. 3. Приказ на остварени ноќевања во сите региони во РМ во 2016 година

Од претходната табела и од овој приказ може да заклучиме дека Југозападниот регион учествува со 37,62% во вкупниот број на туристи во Р. Македонија, што е релативно голем процент, односно има најголемо учество од сите преостанати региони. Исто така, може да видиме дека овој регион остварува учество од 49,49% од вкупниот број на ноќевања остварени во периодот од 2016 година, што е скоро половина од националното ниво на остварени ноќевања. Притоа, значително е да се напомене дека најголемиот број туристи се забележани во периодот од јуни до септември, што е уште еден фактор кој посочува на развиеноста на летно–сезонскиот туризам. Иако и во другите месеци има одреден број на туристи што го посетуваат регионот, се наметнува потребата од реализација на повеќе различни видови и понуди на туризам, како на пример планинскиот туризам, еко-туризмот и слично. Интересна е распределбата на туристи по општини во регионот, што е прикажано во Табела 4 и во Графикон 4.

Број на туристи во 2016 по општини во ЈЗПР	
Општина	Број на туристи
Охрид	234,361
Струга	74,428
Дебар	10,201
Кичево	1,054
Македонски Брод	/
Вевчани	/
Пласница	/
Дебарца	/
Центар Жупа	/

Табела 4. Број на туристи во секоја од општините во ЈЗПР за 2016 година

Број на туристи по општини во ЈЗПР во 2016

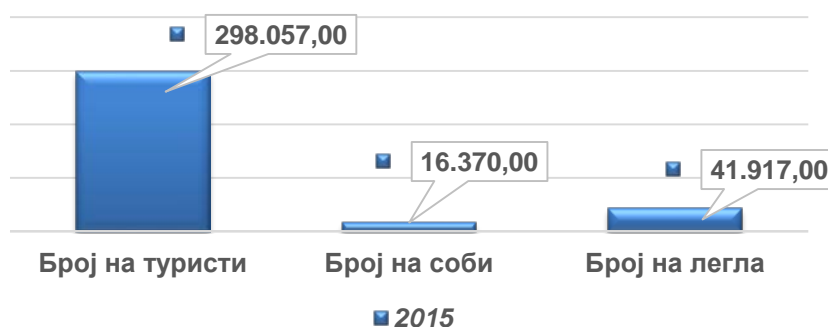

Графикон бр. 4. Графички приказ на бројот на туристи што ги посетиле општините од регионот во 2016 година

Од овој приказ се гледа нерамномерната распределеност на туристите во регионот, односно видлива е доминацијата на Охрид како главен туристички центар во државата. Притоа треба да се напомене дека овој приказ се базира на официјални податоци регистрирани од страна на Државниот завод за статистика, односно реалната состојба може да се разликува до одредена мера во однос на оваа. Како и да е, сепак Охрид и понатаму е најпосетената општина во регионот.

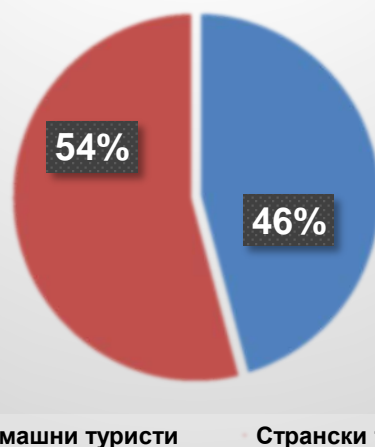
Во следниот приказ е прикажан и соодносот помеѓу бројот на туристи во текот на една година (2015) и сместувачките капацитети расположливи во овој регион за истата.

Однос на бројот на туристи и сместувачки капацитети во 2015

Графикон бр. 5. Графички приказ на бројот на туристи што го посетиле регионот во 2015 год. во однос на расположливи сместувачки капацитети

Сооднос домашни и странски туристи во 2015 во ЈЗПР

Графикон бр. 6. Графички приказ на сооднос на бројот на странски и домашни туристи што го посетиле регионот во 2015 година

Од овие два графички прикази можеме да заклучиме дека бројот на сместувачките капацитети е далеку од доволен за бројот на туристи присутни во текот на една година. Бидејќи туризмот е меѓу најразвиените стопански дејности во Југозападниот регион, би требало да се посвети внимание на изградба и овозможување повеќе сместувачки капацитети кои ќе одговараат на бројот на туристи што го посетуваат овој регион со цел и да се зголеми бројот на денови и на ноќевања остварени во овој регион. Друг позначаен факт е поголемата бројност на странски туристи отколку на домашни, што алудира и на потребата од воспоставување добра патна и инфраструктурна сигнализација за олеснување на нивното движење и снаоѓање низ регионот.

Покрај туризмот, постојат и други поразвиени стопански гранки што остваруваат процентуална застапеност во севкупната бруто-додадена вредност на национално ниво. Истите се прикажани во следната табела.

Бруто-додадена вредност според секторот на дејноста (во милиони денари)						
Позначајни сектори	2014		2013		2012	
	РМ	Југозападен регион	РМ	Југозападен регион	РМ	Југозападен регион
Дејности со недвижен имот	59.933	6.874	60.259	7.355	59.862	7.267
Индустија	83.865	6.145	75.397	5.172	71.689	6.163
Јавна управа и дејности поврзани со социјално и здравствено осигурување	65.257	5.406	64.277	5.455	69.317	5.458
Трговија	96.001	9.791	92.403	8.681	78.150	7.405
Градежништво	36.555	2.400	35.725	3.076	26.695	2.264
Информации и комуникации	15 992	563	16 177	89	16.167	116

Бруто-додадена вредност според секторот на дејноста (во милиони денари)						
Позначајни сектори	2014		2013		2012	
	РМ	Југозападен регион	РМ	Југозападен регион	РМ	Југозападен регион
Земјоделство, шумарство рибарство	53.701	2.282	50.327	2.241	42.493	1.864
Вкупна додадена вредност	458.128	36.146 (7.9%)	436.706	34.264 (7.8%)	403.684	32.568 (8.1%)

Табела 5. Бруто-додадена вредност според позначајните сектори на дејноста во 2014, 2013 и 2012 година во Република Македонија и во Југозападниот плански регион⁵

Графикон 7: Бруто-додадена вредност по сектори во Југозападниот регион споредено со нивото на Р. Македонија во 2014

Според податоците на Државниот завод за статистика, бројот на активни деловни субјекти во 2015 година во Југозападниот плански регион изнесува 7.127 и претставува 10,16% од вкупниот број на активни деловни субјекти во Република Македонија (70.139).

Југозападниот плански регион е трет во државата според бројот на активни деловни субјекти на 1.000 жители (според податоците од 2015) и се наоѓа после Вардарскиот и Источниот плански регион. Исто така, се забележува дека од вкупниот број активни деловни субјекти според бројот на вработени, 83,58% отпаѓаат на деловните субјекти со 1-9 вработени. Малите бизниси, како и во поголемиот дел од државата, се движечка сила на економскиот развој на регионот. Во периодот од 2012 до 2015 година се забележува намалување на бројот на активни деловни субјекти како на национално ниво така и на ниво на Југозападниот регион.

Во поглед на нивото на вработеност и активност на населението, во 2015 година е пресметана стапка на активност на населението од 54,9, додека за споредба на ниво на Македонија изнесува 57,0. Во однос на другите региони, Југозападниот регион заостанува и се наоѓа меѓу последните по однос на стапката на активност и вработеност на населението, односно по Југозападниот со пониска стапка на активност се наоѓаат Скопскиот (54,4), Полошкиот (47,1) и Североисточниот регион (54,0). Тоа може да се погледне во **Табела 4** - Стапки на активност на населението, **Графикон 4**, како и во **Табела 5** - Споредбени податоци и општи показатели од

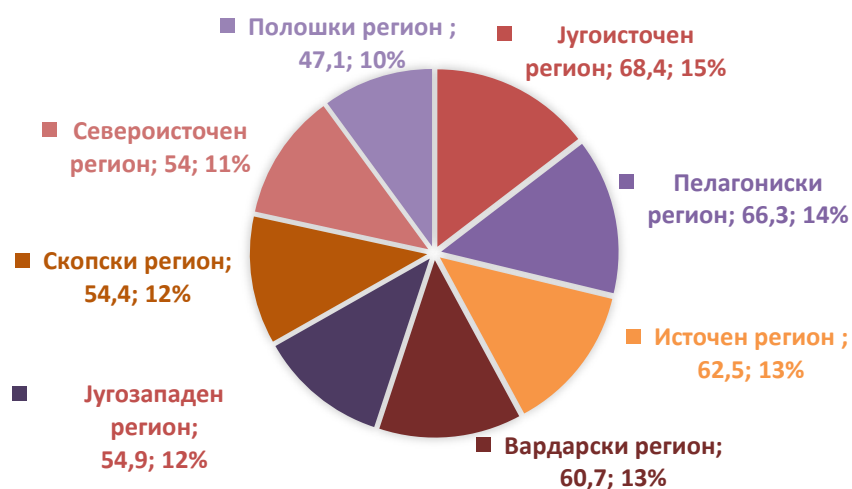
⁵ Извор: Државен завод за статистика, бруто-додадена вредност, по сектори на дејност, НКД Рев.2, по региони, по години, во милиони денари (по ЕСС 2010)

социјалната сфера и пазарот на труд во Р. Македонија и во Југозападниот плански регион, за 2010 и 2015 година.

Стапки на активност на населението на возраст од 15 и повеќе години			
Региони	2015	2014	2013
Југоисточен регион	68,4	66,9	69,9
Пелагониски регион	66,3	65,3	64,4
Источен регион	62,5	63,6	61,0
Вардарски регион	60,7	61,4	60,7
Југозападен	54,9	54,6	56,2
Скопски	54,4	56,3	55,3
Североисточен	54,0	54,2	54,0
Полошки	47,1	46,1	46,6

Табела 6. Стапки на активност на населението на возраст од 15 и повеќе години по региони

СТАПКИ НА АКТИВНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО ВО 2015

Графикон 8. Стапки на активност на населението во 2015 по региони

Показатели	РМ	Југозападен	РМ	Југозападен
	2010		2015	
Стапка на активност	56,9	55,5	57,0	54,9
Стапка на вработеност	38,7	36,5	42,1	36,2
Стапка на невработеност	32,0	34,3	26,1	33,9

Табела 7. Споредбени податоци и општи показатели од социјалната сфера и пазарот на труд во Република Македонија и во Југозападниот плански регион, за 2010 и 2015 година

Од овие податоци евидентен е податокот кој укажува на драстична разлика помеѓу стапката на невработеност, која во Југозападниот регион е за 7,8% поголема од стапката на национално ниво (26,1). Исто така, карактеристичен е податокот дека е изразено поголемо учество во стапката на работоспособно население на лицата со основно и средно образование, а драстично

е помала бројката на работоспособно население со високо образование. Тоа можеме да го видиме и во наредниот приказ.

Од овие податоци исто така може да заклучиме дека во голем процент постои неискористеност на човечките капацитети во Југозападниот плански регион, што укажува на потребата од воведување мерки со кои ќе се поттикне процентот на вработување на работоспособното население со цел да не си замине од регионот. Исто така, вреди да се напомене дека поради падот на производството со кој се соочува овој регион е условено и рапидното намалување на вработеноста во нефинансискиот сектор. Од вкупното население во Југозападниот регион (219.718), од кое како активно население се бројат 120.625, невработени се **40.891 лице (33,9%)**. Ваквиот негативен тренд се должи на незавршеното реструктурирање или затворање на големите и средни претпријатија, што доведува до потреба од преземање стимулативни мерки за витализација на стопанските капацитети, особено поради фактот дека во периодот од 2012 до 2014 год. процентот на згаснати претпријатија е еднаков или најчесто поголем од бројот на новосоздадени претпријатија.

Збирни податоци за искористеност на работоспособно население во Југозападен плански регион

Графикон 9. Збирни податоци за искористеност на човечки капацитети во Југозападниот плански регион

Од 2010 до 2015 година има пораст на просечно исплатената нето-плата во Југозападниот регион од 16.169 на 19.670 денари, или зголемување за 18%. Сепак, според висината на нето-платата, Југозападниот плански регион сè уште е зад државниот просек од 21.906 за 2015 година. Тоа може да го видиме и во наредната табела.

Индикатори	РМ	Југозападен	РМ	Југозападен
Просечно исплатена нето-плата по вработен	2011		2015	
	20.847	16.169	21.906	19.670

Табела 8. Просечно исплатена нето-плата по вработен во Југозападниот плански регион споредено со Р. Македонија во 2011 и 2015

Значајни карактеристики што ја отсликуваат состојбата во Југозападниот регион се:

- Концентрација на населението во урбаните центри

- Во градовите Охрид, Струга и во Кичево биле сконцентрирани 67,11 % од вкупното население на регионот.
- Југозападниот плански регион претставува регион во кој е сконцентриран голем број на старо население, каде што процентот на жители над 65 години изнесува 11,39% од вкупното население, односно е бројно најзастапено со 25.029 во 2015 година, додека после оваа група најбројна е групата на лица со возраст од 25 до 29 години, со 19.417.
- Овој регион има меѓу најниските стапки на наталитет (9,8%), која не обезбедува обновување на населението.
- Вредноста на развојниот индекс на Југозападниот плански регион изнесува 81,4, што е за 18,6% под просекот на државата (100).
- Според економско-социјалниот индекс, кој изнесува 97,7, Југозападниот плански регион се наоѓа на петтото место во Република Македонија.
- Според демографскиот индекс (69,0), регионот се наоѓа на претпоследно место на ниво на сите региони во Р. Македонија. По Југозападниот е само Источниот (65,5) во поглед на демографскиот индекс.
- Регионот бележи висока стапка на работоспособно население, односно од вкупното население, 181.291 или 82,5% се во категорија на работоспособно население.
- Потенцијал за развој на земјоделството и одредени индустриски гранки.

Следниве **развојни карактеристики на регионот** се идентификувани согласно наведените податоци:

1. Потенцијал за развој на регионот: развој на туризмот

- Изразена е посетеноста на регионот од страна на туристи во текот на летото, односно се истакнува класичниот летен туризам кога луѓето го користат најголемиот дел од годишниот одмор.
- Географската положба, климатските услови и структурата на земјиштето на регионот даваат можност за развивање и на нови видови туризам. Согласно тековните статистики, Југозападниот регион има учество од 37,6% од вкупниот број туристи во цела Р. Македонија. Исто така, според моменталните капацитети, проекти и други случувања во регионот, постојат можности за дополнително развивање на повеќе видови туризам освен класичниот летен туризам: планински туризам, рурален туризам, еко-туризам и други алтернативни видови.
- Презентацијата на културното наследство е слаба и со застарени методи. Промоцијата на културниот туризам во регионот треба да се фокусира на настап на специјализирани саеми за селективни форми на туризам. Потребно е вмрежување во меѓународни тематски асоцијации.

Потенцијален придонес на МИРП за развој на туризмот:

- Да влијае врз свеста на населението за потенцијалите за развој на туризмот во регионот и нивниот придонес;
- Да го подигне квалитетот на туристичката понуда во регионот;
- Промоција на различни видови туризам во регионот, вмрежување на тур-оператори и потенцијални инвеститори и создавање нови туристички понуди;
- Промоција на нови видови туризам, како еко-туризам, планински, рурален, итн.
- Подобрување на плановите за управување на локалитетите со културно наследство во регионот во функција на туризмот;
- Во руралните средини постои забележителен комплекс на културни вредности кои не се вклучени во туристичката понуда, а се потенцијал за развој на туризмот. Потребно е уредување и опремување на просторот за туристички активности. Промовирањето на потенцијалите и мрежното поврзување со позначајните центри ќе овозможат активирање на ресурсите;

- Подобрување на сообраќајната поврзаност и сигнализацијата на туристичките ресурси во урбаните и во руралните средини. Поврзување со соседните региони, особено во руралните средини.
- Развој на културен туризам во рурални средини. Адаптација и реставрација на објекти за сместување и угостителство. Користење фондови за рурален развој. Ревитализација на селските средини;
- Обезбедени јавно-приватни партнерства во туризмот, како и партнерства меѓу сместувачките капацитети и туристичките агенции. Унапредени знаења и вештини на човечките ресурси ангажирани во дејноста.

2. Потенцијал за развој на регионот: поттикнување на претприемништвото и зајакнување на капацитетите на МСП

- Според официјалните статистики за 2015 година, Југозападниот плански регион е четврти во државата според бројот на активни деловни субјекти (7,127), но трет по бројот на згаснати претпријатија (846) и е после Скопскиот и Пелагонискиот;
- Просечното учество во креирањето на националниот БДП е во опаѓање секоја последователна година во периодот 2012-2014, од 8,07% на 7,89%;
- Потенцијал за развој во земјоделството и други индустриски гранки.

Потенцијален придонес на МИРР:

- Развивање и промоција на регионален бренд;
- Промовирање на програмите за поддршка и развој на малите и средни претпријатија;
- Промовирање на потенцијалите за развој во рамките на регионот, како за домашни така и за странски инвеститори;
- Запознавање на бизнис-секторот и потенцијалните претприемачи со иновативни форми на бизниси, технологии, производи и услуги;
- Поттикнување на јавно-приватно партнерство за остварување на потребите во регионот;
- Вмрежување и воспоставување соработка со невладиниот сектор и локалната самоуправа за подобрување на условите на бизнис-заедницата;
- Процена на потребите за квалификуван кадар за развој на бизнис-секторот.

3. Потенцијал за развој на регионот: подобрување на социјалната состојба, како и на условите за маргинализирани и социјално загрозувани групи

- Според статистичките податоци, покриеноста на населението со здравствено осигурување во Југозападниот плански регион има постојан пад и тоа од 82,3% во 2010 година на 74,5% во 2012 година. Достапноста на здравствените услуги од примарната и секундарната здравствена заштита е пониска од просекот на национално ниво;
- Постои недостиг на соодветни услови за згрижување деца со инвалидитет, посебни потреби и деца од социјално загрозувани семејства и нивна социјализација;
- И покрај тоа што регионот има висок процент на старо население, во него нема установи кои ќе вршат згрижување или помагање на старите лица во секојдневните активности.

Потенцијален придонес на МИРР:

- Учество во креирање на политиките на регионално ниво за подобрување на условите на маргинализираните групи од регионот, како и лицата со инвалидитет, со посебни потреби и лица кои не можат да се грижат самите за себе.

- Развој на предлози за нови социјални услуги од регионален карактер;
- Развој на услови за социјално претприемништво и партнерства.

4. Потенцијал за развој на регионот: подобрување на понудата на работна сила според потребите на бизнис-секторот

- Стапката на невработеност во регионот изнесува 33,9 % и најголемиот број од населението е сконцентриран во градовите Струга, Охрид и Кичево;
- Регионот бележи висока стапка на работоспособно население кое во голема мера не е искористено како работен капацитет.

Потенцијален придонес на МИРР:

- Дефинирање на профили и квалификации кај невработеното население;
- Дефинирање на профили и квалификации согласно утврдените потреби на бизнис-секторот;
- Воспоставување соработка со центрите за кариера и доживотно учење и дефинирање на програми за пренасочување на работната сила согласно потребите на пазарот;
- Развој на програми за обука и модули за адаптирање на работната сила според потребите на бизнис секторот од регионот;
- Влијание врз бизнис секторот за вклучување на развиените модули како развојни програми во рамките на претпријатијата;
- Подигнување на степенот на функционална писменост на возрастното население.

5. Потенцијал за развој на регионот: заштита на животната средина и околината

- Според податоците од 2015 година, Југозападниот регион од сите региони во Р. Македонија има најмал процент на собран отпад во однос на создадениот и тоа 49,5%, со што се декларира како голем загадувач на средината, а 4 од вкупно 7 депонии се категоризираат како депонии со висок ризик за загадување на животната средина;
- Постојните 7 депонии не ги задоволуваат основните санитарно-технички стандарди за безбедно депонирање на отпадот;
- Постојење на голем број диви депонии;
- Отсуство на селекција на други видови отпад, како што се гуми, батерии и акумулатори, масти и масла, искористени возила и отпад од електрични и електронски апарати, и истите завршуваат на депониите за комунален отпад;
- Подобрување на урбанистичките планови и на просторот за живеење;
- Намалување на емисија на штетни гасови во воздухот и на другите негативни ефекти од индустриските капацитети преку зголемување на енергетската ефикасност во регионот и преку користењето обновливи извори на енергија.

Потенцијален придонес на МИРР:

- Лобирање, поддршка и конечно одредување локација за изградба на регионална депонија;
- Подигање на свеста кај граѓаните за видовите отпад, нивното влијание врз животната средина и како може да се намалат ефектите од отпадот;

- Промовирање енергетска ефикасност во индустрискиот сектор како средство за намалување на оперативните трошоци и на влијанието на штетите гасови во воздухот;
- Промовирање енергетска ефикасност во јавни установи и приватни домови и користа од неа;
- Промовирање потенцијали за користење обновливи извори на енергија во регионот;
- Проекти за редуцирање на создавањето на отпадот;
- Проширување на услугите за подигнување отпад во руралните средини;
- Лобирање за санација на постојни диви депонии;
- Доследна имплементација на стратегиските документи на општинско ниво за заштита на животната средина;
- Одржливо користење на билниот, шумскиот и на рибниот фонд;
- Координираност во одлуките за концесионирање помеѓу централната и локалната власт;
- Развивање одржливо управување со природните ресурси;
- Иницирање проекти за намалување на емисијата на штетни гасови;
- Организирање јавни кампањи, едукативни работилници и промотивни настани.

3 ПРОФИЛ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈУГОЗАПАДНИОТ ПЛАНСКИ РЕГИОН

Мрежата за инклузивен регионален развој (МИРР) е механизам на меѓуопштинска соработка (МОС) и служи како инструмент за поддршка на одржливиот рурален економски развој во Југозападниот плански регион. МИРР по својот состав и поставеност претставува избалансирано јавно–приватно–граѓанско партнерство кое се стреми да обезбеди услови за воспоставување координирани и интегрирани активности за рурален развој.

Мрежата е формирана согласно Законот за МОС⁶ и врз основа на одлуките за воспоставување меѓуопштинска соработка донесени од страна на деветте општини во регионот, со назначување на по еден претставник од секоја општина. Во МИРР на Југозападниот плански регион вклучени се општините: Струга, Охрид, Дебарца, Вевчани, Дебар, Центар Жупа, Кичево, Пласница и Македонски Брод.

Оваа Мрежа е формирана како одговор на предизвикот да се постигнат целите од Националната стратегија за регионален развој, при што главниот фокус е насочен кон економскиот развој на руралните подрачја во ЈЗПР.

Општата цел која Мрежата за инклузивен регионален развој се стреми да ја постигне во рамките на регионот е подобрување на соработката меѓу приватниот, јавниот и невладиниот сектор во регионот, како и континуирано идентификување, координирање и претставување на решенијата за економските проблеми во руралните подрачја и населени места во регионот, притоа развивајќи одржлив систем на воспоставување и одржување синергии помеѓу јавниот, невладиниот и приватниот сектор. Согласно тоа **главниот стремеж** на Мрежата е остварувањето поширок општествен интерес преку преземање активности и ангажирање во областа на економскиот рурален развој во Југозападниот регион.

Начинот на работа на Мрежата се заснова на одредбите наведени во **Деловник за работа на постојаното меѓуопштинско работно тело – Мрежата за инклузивен регионален развој на Југозападниот плански регион.**

МИРР брои **19 члена** од следните институции/организации:

	Институција	Сектор
1	Центар за развој на Југозападен плански регион	Јавен
2	Општина Охрид	Јавен
3	Општина Струга	Јавен
4	Општина Дебарца	Јавен
5	Општина Вевчани	Јавен
6	Општина Дебар	Јавен
7	Општина Центар Жупа	Јавен
8	Општина Кичево	Јавен
9	Општина Пласница	Јавен
10	Општина Македонски Брод	Јавен
11	Агенција за промоција на туризмот	Јавен
12	Регионална бизнис-комора	Претставници на бизнис секторот
13	Здруженија на граѓани – со четири претставници	Невладин
14	Рурални мрежи	Невладин
15	Регионални акциони групи (РАГ)	Невладин
16	Туристички кластер	Невладин

Членовите на МИРР од општините ги именуваат претседателите на општинските совети со одлука, а врз основа на одлуките на советите за воспоставување меѓуопштинска соработка. Останатите членови ги именуваат највисоките органи на управување на

⁶ „Службен весник на РМ“, бр. 79 од 24.06.2009 година

институциите/организациите од каде што доаѓаат. Начинот на гласање и носење одлуки во МИРР е регулиран со концептот на мнозински број на гласови од вкупниот број членови, односно од вкупниот број присутни членови на меѓуопштинското работно тело.

Седниците на МИРР се одржуваат во просториите на Центарот за развој на ЈЗПР лоциран во Струга. Исто така, членовите на МИРР, по потреба, може да одлучат седница на МИРР да ја одржат и во други простории или локации.

Делокругот на работа на МИРР е дефиниран во рамките на **Деловник за работа на Мрежата за инклузивен регионален развој на Југозападниот плански регион**, според кој таа треба да ги врши следните работи:

- **Аналитички развој на вредносниот синџир**, вклучувајќи:
 - Мапирање на веригите на поврзаното производство и размената во одредени сектори и потсектори;
 - Мапирање на географското простирање на веригите – локално, интрарегионално и национално/интеррегионално и меѓународно ниво;
 - Идентификација на клучните засегнати страни на различни нивоа и локација во веригата и по однос на различните можности и препреки;
 - Мерење на релативната вредност која се собира на различни нивоа, локации од/за засегнатите страни во вредносниот синџир;
 - Идентификување на владејачките структури што имаат влијание врз вредноста помеѓу активностите и географските области;
 - Идентификување на интервенциите што директно влијаат врз различни нивоа во веригата;
 - Појаснување на можните директни и индиректни влијанија на различни нивоа;
 - Истражување на алтернативни нивоа за интервенции и/или стратегии.

- **Потсекторска анализа и развој** со цел подобар увид во прашањата по однос на големина, потенцијал и релевантност на таргетираната група, вклучувајќи:
 - Дефинирање на основата на потсекторот и мапирање;
 - Специфицирање на околината во која истиот оперира/дејствува;
 - Идентификација на преклопувањата на интересите (преклопување на услугите на пазарот);
 - Собирање квалитативни и квантитативни информации и анализирање на истите;
 - Идентификација на препораки за интервенции во применети политики;

- **Кластери и мрежи (вмрежување)**
 - Идентификација на кластери и анализа;
 - Селектирање на компании и иницирање на кластери;
 - Идентификација, регрутирање и градење на капацитетот на менаџерите на кластерите и/или посредници за вмрежување;
 - Развој на излезна стратегија.

- **Подобрување на бизнис-околината** (овозможување подобра бизнис-околина) преку:
 - Подготовки на процени на бизнис-климата;
 - Мапа на/за инвеститори;
 - Креирање и спроведување прашалници за правење/водење бизнис.

4 МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ИЗРАБОТКА НА ПРОГРАМАТА ЗА РАБОТА НА МИРП НА ЈЗПР

За потребите на проектната активност **Изработка на Програма за работа на МИРП 2017-2019 и Акциониот план 2017-2018**, беа реализирани неколку последователни/паралелни активности, а со цел добивање соодветни информации за потребите на Програмата. Беа спроведени следниве активности:

1. Анализа на постојни релевантни документи – desk research;
2. Анкетно истражување;
3. Одржување работни состаноци со релевантните чинители во Југозападниот плански регион;
4. Реализација на две еднодневни работилници со членките на МИРП со цел заедничко дефинирање на Програмата за работа на МИРП.

4.1 Анализа на релевантни документи

Истражувањето започна со анализа на постојните регионални и локални документи изработени во Југозападниот регион, а кои се однесуваат на економскиот развој на регионот и онаму каде што постојат документи за развој на туризам и рурален туризам. Беа анализирани стратегиите за локален економски развој на општините во регионот, профилите на општините, стратегии и потстратегии за рурален развој, локални акциони планови за различни теми (на пр., за еднакви можности и дискриминација, за животна средина, за развој на туризмот итн.), Програма за развој на Југозападниот плански регион 2015-2019, водичи за инвеститори итн. Целосна листа на сите анализирани документи е дадена во [Прилог 2](#). За оние општини за кои не беа достапни стратегии за локален економски развој за тековната година, поради тоа што се во фаза на изработка, беа земени предвид стратегиите за локален економски развој за претходните години. Дополнително беше анализирана и Националната стратегија за регионален развој на Република Македонија 2009-2019, како и Националната стратегија за рурален туризам 2012-2017. Наодите од анализата на документите се дадени во точка [5 - Резултати од истражување и главни наоди](#) од овој документ.

4.2 Спроведување анкетно истражување

Анкетното истражување беше спроведено од страна на консултантскиот тим ангажиран за подготовка на Програмата за работа на МИРП. За потребите на дефинирање на економската состојба на Југозападниот плански регион беше користена **алатката за самооцена на одржлив економски развој (SAT4SLD-self-assessment tool for local self-development)**⁷, развиена од страна на Регионалното биро на УНДП за Европа и Заедницата на независни држави (ЗНД), а користена за изработка на програми за работа на слични вакви мрежи од другите плански региони во Република Македонија. Детален опис на алатката има во следната точка.

4.2.1 Опис на методологијата за анкетно истражување

Користената алатка за самооцена на одржлив економски развој е во форма на прашалник ([Прилог 3](#) од Програмата) кој им помага на локалните актери да ја оценат нивната тековна состојба и да оформат стратегии за поодржлива иднина, кои ги земаат предвид универзалните цели за одржлив развој:

1. Праведна дистрибуција и ефикасна употреба на јавните и природните ресурси;
2. Еднаков пристап до квалитетни јавни услуги;
3. Овозможување вработувања и еднакви можности за работа.

⁷ <http://localdemocracy.net/2014/03/20/undp-self-assessing/>

Алатката ги обединува мислењата на четирите главни актери за локален одржлив развој: **локална власт; општество/заедница** и оние што ги застапуваат заедниците, како невладини организации и локални медиуми; **животна средина** и други претставници од јавниот, приватниот и невладиниот сектор со еколошки интереси или корисници на природни богатства; **приватен сектор** (претприемачи и сопственици на бизниси). Активностите што произлегуваат од односите помеѓу овие актери треба да бидат водени од принципите на долгорочна визија, транспарентно донесување одлуки, вклученост и еманципација и поволна регулатива.

Прашалникот беше приспособен согласно потребите на истражувањето и по електронски пат беше доставен до околу 160 испитаници со кои беа опфатени четирите типа главни актери за локален одржлив развој. Прашалникот беше одговорен од триесетина испитаници.

Конструкцијата на прашањата е во форма на позитивни искази за кои беа овозможени пет опции на рангирање од 1 до 5, каде што 1 означува „воопшто не се согласувам“, додека 5 означува „целосно се согласувам“.

Ваквиот начин на рангирање означува „позитивна оценка“ на исказите и следствено – означува задоволство на испитаниците од локалниот економски развој **само кога просечната оценка е повисока од три.**

4.3 Одржување работни состаноци со релевантните чинители во Југозападниот плански регион

Целта на одржувањето работни состаноци со засегнатите страни од Југозападниот плански регион беше да се потврдат и прошират наодите од анализата на стратешките документи во врска со економскиот развој. Прашањата за кои се разговараше на интервјуата беа структурирани на таков начин за да се соберат податоци за клучните потреби на чинителите во Југозападниот плански регион и да се испита нивната соработка, комуникација и ставовите поврзани со можностите за вмрежување. Беа интервјуирани 4 претставници на локалните самоуправи (општини Охрид, Струга, Дебар и Вевчани), 2 претставници на приватниот/бизнис секторот (Регионалната стопанска комора во Кичево и ЕСА Охрид) и 2 лица од здруженија, односно агенции кои работат на промоција на туризмот во регионот (Агенција за промоција на туризам - Струга и Туристички кластер ЕДЕН). На овие состаноци се разговараше за прашања поврзани со локалниот економски развој, социјалната инклузија, животната средина и клучните предизвици и потреби во поглед на овие области. Исто така, беа дискутирани теми поврзани со работата на Мрежата, позитивните и негативните влијанија, како и предизвиците со кои се соочуваат во нивната работа.

4.4 Реализација на две еднодневни работилници со членките на МИРП со цел заедничко дефинирање на Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР

За потребите на процесот на изготвување на Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР 2017-2019 година и Акциониот план за 2017-2018 година, беа одржани две еднодневни работилници на кои беа вклучени членките на МИРП и вработените во ЦРЈЗПР.

На двете еднодневни работилници преку презентации, групни вежби, интеракција и прибирање сугестии и коментари од учесниците на работилниците беа изработени предлог-програма за работа на МИРП и предлог-акциски план.

- Фокусот на првата работилница беше ставен на вовед во стратешко планирање, конципирање на визија, мисија и принципи на работење на МИРП и утврдување на стратешките цели на работењето на МИРП. Во периодот помеѓу првата и втората работилница консултантскиот тим направи групирање на стратешките цели во 4 приоритетни области.
- За време на втората работилница се дефинираа предлог-проектите во секоја приоритетна област и поврзаноста на секој проект со стратешките цели. Исто така, се

направи и рангирање на предлог-проектите по години и се дефинираше заокружен предлог-буџет за секој проект.

Врз база на сите овие чекори и собрани информации беа изработени нацрт-програма за работа и акциски план.

5 РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО И ГЛАВНИ НАОДИ

5.1 Наоди од анализата на релевантни документи

Анализата на релевантни документи беше реализирана како прв чекор од процесот на изработка на Програмата за работа на МИРР на ЈЗПР. Притоа беа земени предвид релевантни документи на национално, регионално и на локално ниво – стратегии, програми, акциони планови, извештаи и студии.

Главен фокус беше ставен на **Програмата за развој на Југозападниот плански регион 2015-2019**. Оваа петгодишна програма се залага за континуиран регионален развој преку одржливо управување со природните ресурси, почитување на мултикултурните различности, сочувана животна средина и препознатливо културното наследство. Дефинираните среднорочни цели се однесуваат на подобрување на регионалната економија преку иновативен пристап, подобрување на образованието, социјалната и здравствената заштита со цел намалување на миграцијата, потоа заштита на животната средина, како и развој на туризмот преку искористување на природното и на културното наследство. Активностите дефинирани во Програмата треба да придонесат за исполнување на овие среднорочни цели за развој на регионот. Од Програмата може да се заклучи дека приоритетот на Југозападниот плански регион е насочен кон клучните области што би требало да придонесат за стабилен економски раст на регионот. Туризмот како една од клучните дејности за овој регион е секако меѓу приоритетите и е потенцијал кој сè уште не е доволно искористен.

Следен документ што е значајно да се спомене и да се земе предвид при дефинирање на Програмата за работа на МИРР на ЈЗПР е **Националната стратегија за рурален туризам 2012-2017**. Имајќи предвид дека фокусот на работа на МИРР во наредниот период ќе биде на развој на руралниот туризам, овој документ беше основа за анализа на состојбите на национално ниво. Целите во оваа стратегија се насочени кон зголемување на капацитетите во руралниот туризам, зголемување на вработувањата што доаѓаат од оваа дејност, како и генерално зголемување на туристичката понуда за рурален туризам на национално ниво. Овие цели се во линија на она што МИРР сака да го постигне во Југозападниот регион.

Во **Националната стратегија за регионален развој 2009-2019** се дефинирани две главни стратешки цели:

- Конкурентни плански региони што се одликуваат со динамичен и одржлив развој и
- Поголема демографска, економска, социјална и просторна кохезија меѓу и во рамките на планските региони во Република Македонија.

Согласно **Годишниот извештај за реализирани проекти за 2015 година**, реализирани се неколку мерки кои директно придонесуваат за развој на руралниот туризам (брендирање на регионален производ, инфраструктурни проекти за пристап до туристички атракции и сл.).

Во 2016 година е изработен **Регистар за потенцијалите за развој на руралниот туризам во Југозападниот регион**, каде што покрај релевантна статистика за туристичките понуди во руралните општини и руралните области во урбаните општини на ЈЗПР, даден е и преглед на атракциите во регионот поврзани со природните богатства, потоа услуги и производи кои се нудат во ЈЗПР, преглед на патната инфраструктура поврзана со рурален туризам (велосипедски, пешачки, планинарски патеки), преглед на понудата што се базира на културната компонента на регионот и рекреативниот и спортски потенцијал на ЈЗПР. Овој документ претставува добра основа за планирање на идните проекти поврзани со развој на руралниот туризам во ЈЗПР.

Покрај овие документи, беа разгледани и документи на општините од регионот – како стратегии за локален економски развој, стратешки планови, акциски планови, промотивни материјали и сл. Заедничко за сите релевантни документи е дека се залагаат за одржлив економски развој на општината/регионот, во скоро сите може да се препознае залагањето за развојот на дејноста туризам како клучна и најкарактеристична за регионот, и се предвидува подобрување на инфраструктурата и заштитата на животната средина. Од овие документи видлива е потребата од идентификување конкретни проекти кои ќе придонесат за конкретни резултати за развој на регионот. Ова главно се однесува на проекти за инфраструктурно подобрување на регионот (како пристап и обележување на туристичките атракции, потоа подобрување на патната

инфраструктура и сл.). Исто така, потребно е и дефинирање на стандардизирана понуда за рурален туризам каде што ќе бидат набројани сите понуди од секоја општина во регионот. Засега стратегиите и програмите се повеќе фокусирани на активности за промоција, соработка, истражување, учество на саеми за туризам и сл., но на овие активности треба да се надоврзат конкретните проекти насочени кон развој на руралниот туризам со цел да се добие крајниот очекуван ефект.

Ваквите наоди од анализата на документите се видливи и во SWOT-анализата за капацитетите на МИРП, главно во силните страни на Мрежата. Исто така, оваа анализа даде насока и при дефинирање на стратешките приоритети за наредните три години и приоритетните области во кои ќе работи Мрежата. Една од приоритетните области е развој на руралниот туризам, каде што се идентификувани и најголем број проекти, а за ваквиот пристап постои согласност од сите членки на МИРП.

5.2 *Анализа на просечната збирна оцена од анкетното истражување*

Анкетното истражување беше спроведено помеѓу сите засегнати страни од регионот – општините, бизнис-секторот, невладиниот сектор и образовните институции. Беа опфатени следниве модули:

- Исполнувањето на надлежностите од страна на општините;
- Функционирањето на заедницата од аспект на НВО-пејзаж, родова еднаквост, социјална кохезија, глас и учество;
- Услуги за поддршка на бизнисот, работна сила и бизнис-пејзаж;
- Рурален развој и туризам;
- Управување со природните ресурси и заштита на животната средина.

Главните наоди се дадени подолу по областите што беа опфатени со истражувањето.

Локална самоуправа

Резултатите од истражувањето укажуваат на тоа дека е потребно подобрување на одредени аспекти во надлежност на општините, како што се социјалните услуги и поддршка на ранливите групи граѓани, како и делот за достапност на здравствените услуги за граѓаните.

Заедница

Во регионот постојат невладини организации, но нивната активност и вклученост во решавање на прашања од регионално значење не е на посакуваното ниво. Исто така, потребно е поголемо вклучување на граѓанскиот сектор во донесувањето на локалните политики, но и испорака на услуги. Потребна е поголема соработка меѓу општините и граѓанскиот сектор.

Приватен сектор

Во однос на приватниот сектор, оцената е дека општата бизнис-клима не е поволна за развој на бизнисот. Не постојат достапни поволни финансиски линии за претприемачите, нема доволна поддршка од страна на локалната власт, а исто така и кластерското здружување не е застапено. Како главен проблем на компаниите од регионот треба да се нагласи немањето квалификувани работници. Исто така, нема разработен модел на стажирање и волонтирање во соработка со локалните фирми.

Рурален развој и туризам

Како главен недостаток околу развојот на туризмот во регионот беше посочен недостигот на плански и партнерски пристап при развојот на оваа дејност. Исто така, друг проблем е лошата инфраструктура, туристите тешко доаѓаат до информации за туристичките понуди и атракции во регионот, недостиг на сместувачки капацитети, необучен персонал и сл. Испитаниците сметаат дека постои неискористен потенцијал за развој на руралниот туризам во регионот и дека треба

да се работи на тоа, но притоа совесно да се управува со природните ресурси. Притоа е неопходна поддршка за нови бизнис-идеи за рурален туризам, која тековно ја нема.

Животна средина

Состојбата со заштитата на животната средина во регионот не е на посакувано ниво. Согласно испитаниците, потребно е да се работи на подигање на свеста на сите чинители во регионот за важноста на влијанието на климатските промени и енергетска ефикасност. Недостигаат политики и програми за да поттикнат намалување на потрошувачката на енергија, како кај граѓаните така и кај бизнис секторот. Од друга страна, потребно е унапредување на техниките што се користат во земјоделството, промоција на органско производство и сл.

5.3 Наоди од работните состаноци

Во овој дел е направена сублимација на најчестите и најприоритетните проблеми и предизвици со кои се соочуваат сите организации, без разлика на кој сектор припаѓаат. Дополнително се дадени и главните предизвици со кои се соочува МИРП како новоформирано тело.

- **Младите лица од Југозападниот плански регион се отселуваат, а работодавците се соочуваат со тешкотии при регрутацијата на работна сила**

Низ општините во регионот сè поретки се младите кои по завршување на високото образование одбираат да се вратат во својот роден град и таму да ја започнат својата професионална кариера. Ова директно влијае врз успешноста на приватните бизниси кои сè повеќе се соочуваат со тешкотии при изнаоѓањето соодветен кадар за своите потреби. Освен тоа, тековното население старее и има негативна стапка на природен прираст. Ова пак, води до намалување на работоспособното население во апсолутна вредност. Од друга страна, треба да се потенцира и фактот што индустријата не отвора нови работни места.

- **Во дел од регионот инфраструктурните услови за брз економски развој на регионот се во лоша состојба**

Инфраструктурата е еден од основните предуслови за економскиот развој на регионот и сè додека не бидат решени проблемите со истата, не може да се очекува да бидат направени поголеми инвестиции. Дел од општините имаат многу лоша поврзаност со останатите општини, како и со останатиот дел од државата. Дел од патната инфраструктура е во лоша состојба, особено патниот правец Маврови Анови – Дебар пред сè поради техничките елементи на патот и одредените локации со оштетен коловоз. Поврзаноста на општината Македонски Брод е исто така лоша, општината е „отсечена“ од останатиот дел од државата поради лошата патна поврзаност. Ова се само дел од примерите што негативно влијаат врз економскиот развој на регионот.

- **Недостига заедничко планирање и дејствување на сите членки на МИРП**

Со цел Мрежата да стане оперативна и препознаена како носител на иницијативи за развој на регионот, неопходно е членките заеднички да ги планираат активностите и при таквото планирање да се земат предвид потребите на целиот регион, а не само локалните. Ова е клучен елемент за развој на регионот, имајќи ги предвид и тековните состојби со разликите во степенот на развиеност на општините. Ваквото „заедничко размислување и дејствување“ особено има смисла при иницирање проекти за развој на руралниот туризам – регионот изобилува со многу можности, кои се географски блиску, па така регионалниот туризам е одлична шанса за регионот да ја прошири својата туристичка понуда. Тековно туристичката понуда е сконцентрирана во градот Охрид како главен туристички центар, но регионот нуди многу можности за дополнителни туристички понуди.

- **Заштита на животната средина, природното и културно наследство**

Имајќи ги предвид географската положба на ЈЗПР, природните убавини, Охридското Езеро и планините, овој регион претставува еден од најживописните региони во

Македонија. Познат е по многу специфични култури што успеваат само на ова подрачје и затоа е многу важно да се задржат условите и да се спречи какво било загадување на животната средина. Голем проблем во регионот претставува немањето регионална депонија, потоа немањето канализациска мрежа во дел од регионот и несоодветно урбанистичко планирање. Бидејќи развојот на регионот се темели на искористување на природните ресурси, ова треба да биде еден од врвните приоритети на регионот. Дополнително, со цел да се задржи статусот на заштитено подрачје од страна на УНЕСКО како непроценливо природно и културно наследство, ова е неопходен чекор.

- **Легислативата е променлива и не дозволува долгорочно планирање**

Според интервјуираните лица, државата не нуди доволна правна сигурност. Честите промени на законите доведуваат до нивно отежнато следење и примена и ја прават правната клима на државата неповолна за планирање на активностите и идниот развој на фирмите за подолг временски период. За прогресивен економски развој, државата треба да овозможи соодветна политика, мерки и амбиент.

6 SWOT-АНАЛИЗА НА СЕВКУПНИОТ ЕКОНОМСКИ РУРАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈУГОЗАПАДНИОТ ПЛАНСКИ РЕГИОН

Еден од чекорите за изработка на релевантна и сеопфатна Програма за работа е детална анализа на опкружувањето на МИРР, која подразбира идентификување на слабите и на јаките страни на Југозападниот плански регион, како и на заканите и можностите што се јавуваат во него. Анализата на Југозападниот плански регион ќе придонесе кон дефинирање на најважните фактори што се клучни за работата на МИРР и кои ќе бидат земени предвид при носење одлука за идните правци во кои ќе биде насочувана нејзината работа.

Најчесто користената алатка за анализи од ваков карактер е алатката СВОТ (*SWOT, strengths*-силни страни, *weaknesses*-слаби страни, *opportunities*-можности и *threats*-закани). Оваа алатка се користи со цел да ги идентификува клучните внатрешни (силни и слаби страни) и надворешни (можности и закани) фактори на Југозападниот регион, кои се важни за постигнување на целта на работењето на МИРР, истовремено давајќи можност да се добие сеопфатна слика на опкружувањето во кое ќе биде реализирана Програмата на Мрежата.

SWOT-анализата ги групира клучните информации во две главни категории: внатрешни и надворешни фактори. Така, беа дефинирани:

- **Силните страни на регионот** (внатрешни карактеристики на Југозападниот регион кои придонесуваат кон реализацијата на Програмата на МИРР, искористување на можностите и елиминирање на заканите од опкружувањето).
- **Слабите страни на регионот** (внатрешни карактеристики кои негативно влијаат врз реализацијата на Програмата на МИРР, го зголемуваат влијанието на заканите и го намалуваат потенцијалот на можностите).
- **Можностите во опкружувањето** (надворешен фактор за чие искористување треба да се искористат силните страни на организацијата).
- **Заканите од опкружувањето** (надворешен фактор кој доколку не се елиминира преку искористување на силните страни на организацијата, може да придонесе кон неуспех во реализација на Програмата на МИРР).

При поставување на релевантните приоритетни области, стратешки цели и предлог-проекти, беа земени предвид потребите и можностите на Југозападниот регион.

Резултатите од SWOT-анализата во контекст на регионалниот развој на регионот се прикажани во табелите што следуваат.

СИЛНИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none">• Регионот има добра географска положба и одлични климатски услови;• Регионот располага со препознатливо културно наследство;• Постои подготвеност за соработка и интеграција помеѓу организации од различни сектори во регионот во насока на зајакнување на економскиот раст;• Постои иницијатива за развој и зачувување на занаетството;• Постои развиена свест помеѓу граѓаните и локалните актери за потребата и можноста за развој на регионален рурален туризам;• Регионот е карактеристичен поради мултикултурните различности;• Активен културен живот (организирање значајни културни настани од страна на општините во регионот);• Постојат голем број историски места и локалитети, како и природни убавини со потенцијал за развој на алтернативен туризам во регионот;• Капацитети за воспоставување регионален бренд;• Потенцијал и поволни климатски услови за одгледување карактеристични органски земјоделски производи (цреша, домати, и сл.);

- Изобилство на ендемски видови;
- Воздушна поврзаност со неколку дестинации во Европа (во регионот има аеродром) со можност за користење нискобуџетен превоз;
- Уникатна културна понуда;
- Богата понуда на културно наследство;
- Добра географска положба (граничи со Грција, Албанија).

СЛАБИ СТРАНИ

- Неповолни демографски карактеристики и трендови во регионот;
- Иселување на младите и талентирани кадри;
- Недоволна развиеност на свеста кај младите за социјално исклучените лица;
- Социјалните и здравствени услуги се на релативно ниско ниво;
- Ранливите групи граѓани (на пример, лица со посебни потреби) не се доволно вклучени во економијата и воопшто во општеството;
- Недоволна моќ за влијание на локалните актери врз економскиот раст;
- Делумно лоша сообраќајна и транспортна инфраструктура и лоша поврзаност со автопат и аеродром (за дел од општините);
- Големи разлики во развојните карактеристики помеѓу општините во рамките на регионот;
- Недостиг на планско урбанистичка документација за развој на рурален туризам и недостиг на сместувачки капацитети во руралните области;
- Недостиг на комунална и водоводна инфраструктура во руралните средини;
- Недостиг на систем за собирање, рециклирање и селекција на отпад;
- Недостига свест за предностите од заедничко инклузивно планирање и дејствување;
- Слаба координација на регионалните туристички иницијативи;
- Нема доволна промоција на руралната туристичка понуда на регионално ниво;
- Недоволна туристичка инфраструктура (достапност на локалитетите, означување, насоки и сл.);
- Недостиг на човечки ресурси во општините кои ќе работат на промоција на руралниот туризам;
- Неорганизирана грижа за корисници (туристички инфоцентар, грижа за туристи и сл.).

МОЖНОСТИ

- Постоене на национални и донаторски програми за поттик и развој на претприемништвото;
- Брза регистрација на фирма;
- Пад на цената на енергентите;
- Изработка на локални економски развојни програми и формирање на професионални сектори кои ќе помагаат за размена на искуства од работата на невладините организации во имплементирање на проекти за економски раст;
- Обновување на регионалните и локалните патишта;
- Можност за прекугранична соработка и создавање интернационални партнерства (регионална и меѓународна соработка);
- Привлекување средства од фондови и донатори - можности за пристап до средствата од програми, владини мерки, ИПА-фондови, други ЕУ-фондови;
- Можност за искористување на обновливите извори на енергија – вода, ветер, сончева енергија;
- Можност за искористување на уникатната природна убавина на регионот;
- Потенцијал за агротуризам, спортски и авантуристички туризам;
- Уникатна понуда на органска храна (овошје и зеленчук) и други карактеристични производи.

ЗАКАНИ

- Нестабилна политичко-безбедносна ситуација на Балканот;
- Политичка нестабилност и криза во државата;
- Побарувачка на квалификувана работна сила од страна на западните земји;
- Тренд на намалување на вредноста на работната сила;
- Недоволно и неефикасно користење на новите инвестициски фондови за поддршка поради долги и тешки процедури за нивно добивање;
- Можни последици од светската економска криза;
- Увоз на производи што го загрозуваат домашното производство поради нивната конкурентна (ниска) цена;
- Конкурентни туристички дестинации од останатите региони во државата и надвор од неа;
- Забавување на евроатлантските интеграциски процеси на Републиката;
- Недоволна алокација на финансиски средства за подобрување на инфраструктурата во регионот од страна на државата;
- Влијание на климатските промени врз земјоделството и инфраструктурата;
- Стагнација на економски раст во државата и во регионот;
- Нерамноправен однос и нерамноправно внимание за интересите и потребите на Југозападниот плански регион во однос на другите региони.

Спроведената SWOT-анализа укажува на тоа дека Југозападниот регион е специфичен и единствен пред сè поради уникатната природа и природното опкружување, ендемските видови карактеристични единствено за ЈЗПР, како и културното наследство препознаено на глобално ниво и заштитено од УНЕСКО. Главниот потенцијал на регионот е руралниот туризам, кој сè уште не е на посакуваното развојно ниво, но оваа дејност е препознаена и постои иницијатива за развој. Факторите што може негативно да влијаат врз развојот на руралниот туризам, а се идентификувани како слаби страни на регионот, се нееднаквоста во нивото на развој кај општините во регионот, миграција на младите во главниот град или во странство, немање доволно свест за регионално размислување и дејствување и сл. Постојат можности кои можат да се искористат за да се надминат слабите страни на регионот, а тоа се пред сè национални и интернационални програми за поддршка преку кои може да се реализираат проекти за надминување на слабите страни. Од друга страна, имајќи ги предвид силните страни на регионот, олеснето е искористувањето на потенцијалните можности. Постојат и одреден број закани, кои се идентификувани, а главно се однесуваат на националната состојба во државата, глобалната економска криза, како и регионалната состојба на Балканот. За дел од овие закани нема начин да се влијае за нивно надминување бидејќи надминувањето не зависи од регионалните состојби, но за дел од нив постојат механизми за надминување. На пример, потребно е регионот повеќе да поработи на својата промоција како туристичка дестинација, со што ќе се намали влијанието од конкурентните туристички дестинации. Исто така, потребно е и поголемо лобирање од страна на надлежните со цел поголемо внимание да му се даде на регионот и да се дојде на ниво на рамноправен однос со другите региони.

7 АНАЛИЗА НА КАПАЦИТЕТИТЕ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈЗПР

За дефинирање на внатрешните капацитети на МИРП (јаки и слаби страни), како и на надворешните влијанија (можности и закани), спроведена е СВOT (SWOT) анализа. Анализата е спроведена врз основа на капацитетите што ги поседуваат организациите членки на МИРП, а преку активно вклучување на претставниците кои беа дел од работилницата одржана на 16.2.2017. Целта на анализата е да се идентификуваат клучните фактори за развој на МИРП кои треба да се земат предвид при дефинирање на стратешките цели и предлог-активностите за наредните 3 години.

Во следната табела се наведени резултатите што произлегоа од анализата:

<p><u>Јаки страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Свест за потреба од вклученост на сите засегнати страни</u> ✓ <u>Висок степен на професионалност</u> ✓ <u>Добра кадровска структура од различни профили</u> ✓ <u>Постоење на надворешна и внатрешна комуникација</u> ✓ <u>Соработка помеѓу членовите и нивна непристрасност при донесување одлуки</u> ✓ <u>Желба и можност за настап или иницирање на проект за финансирање од странски и од домашни фондации</u> 	<p><u>Слаби страни</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Недоволно финансиски средства</u> ✓ <u>Недоволна едукација на членовите на МИРП</u> ✓ <u>Нема директна соработка помеѓу општините</u> ✓ <u>Непрепознаеност (неискористеност) на можностите на општините за рурална туристичка понуда</u> ✓ <u>Неопфатеност на сите општини при изготвување туристички брошури</u> ✓ <u>Неподготвеност на поедини субјекти за имплементирање на конкретни проекти</u> ✓ <u>Недостига свест за предностите од заедничко инклузивно планирање и дејствување</u>
<p><u>Можности</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Поврзување со други сродни мрежи надвор од регионот и државата</u> ✓ <u>Пристап до фондови (финансиски средства)</u> ✓ <u>Соработка со медиуми за промоција на регионот</u> 	<p><u>Закани</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Често менување на законската регулатива</u> ✓ <u>Губење поддршка од донаторите</u> ✓ <u>Конкуренција (појава на слични мрежи или форми на организирање)</u> ✓ <u>Губење поддршка од власта (национална и локална)</u> ✓ <u>Економски случувања</u> ✓ <u>Недоволна застапеност на бизнис-заедницата во Мрежата</u> ✓ <u>Недоволна едукација на месното население за предности и можности што произлегуваат од рурални активности</u>

Од резултатите од SWOT-анализата може да се заклучи дека МИРП на ЈЗПР има амбиции да стане сериозна мрежа која во иднина ќе има значајна улога во регионалниот развој на ЈЗПР, а особено на руралниот туризам во регионот. Членките на Мрежата се спремни сериозно и со сите расположливи капацитети да се посветат на својата функција во Мрежата, што е пресудно за успешно функционирање во иднина. Како и да е, потребно е да се работи на изнаоѓање извори за финансирање на проектите иницирани од МИРП бидејќи Мрежата како таква нема сопствени средства за финансирање проекти. Посветеноста на членовите на МИРП е добар предуслов за да се искористат потенцијалните можности, како што се поврзување со други слични мрежи во државата и надвор од неа за размена на искуство, учење и промоција на регионот. Од друга страна, многу е важна и подготвеноста за справување со потенцијалните закани, што значи дека е потребно Мрежата да има јасна стратегија за секоја од идентификуваните закани.

Резултатите од спроведената анализа се земени предвид при дефинирање на стратешките цели, приоритетните области, како и при дефинирање на предлог-активностите во секоја приоритетна област.

8 ВИЗИЈА, МИСИЈА И ПРИНЦИПИ НА РАБОТЕЊЕ НА МИРП НА ЈЗПР

8.1 ВИЗИЈА

Да направиме регион развиен и изграден врз принципите на добро владеење, со богата понуда за рурален туризам, што ќе ги инспирира и мотивира луѓето за користење на природните ресурси, а сето тоа организирано на начин кој ќе овозможува самоодржлив развој и заштита на животната средина.

8.2 МИСИЈА

МИРП е двигател за соработка и интеграција на сите развојни фактори во функција на инклузивен развој на регионот и благосостојба на сите жители, а со цел обезбедување економска стабилност, охрабрување за заеднички иницијативи, проекти и активности кои ќе го направат Југозападниот регион препознатлива и посакувана дестинација со богата понуда за рурален туризам. Работата на МИРП на ЈЗПР е усогласена со релевантните национални и ЕУ-стратегии за развој.

8.3 ПРИНЦИПИ

Принципите претставуваат вредности на организацијата која ја предводат во процесот на развивање и имплементирање на нејзините програми и активности. Работата на МИРП е заснована врз основа на следниве девет принципи:

1. ПРОФЕСИОНАЛНО ОДНЕСУВАЊЕ

- Лицата што се директно вклучени во извршување на задачите треба да ја извршуваат работата стручно, навремено и непристрасно, со цел квалитетот на услугите и објективноста во работата да бидат на високо професионално ниво;
- Секоја членка на МИРП може да одбие имплементација на задачи и активности доколку тие не се усогласени со законот и интерните одлуки и регулативи на МИРП.

2. ВКЛУЧЕНОСТ НА СИТЕ ЗАСЕГНАТИ СТРАНИ

- При работењето на Мрежата и при донесување одлуки од интерес за регионот ќе бидат земени предвид потребите на сите засегнати страни.

3. СОРАБОТКА МЕЃУ ЧЛЕНОВИТЕ НА МИРП

- Членовите на МИРП се должни да воспостават професионална меѓусебна комуникација за извршување на секоја работа за и во име на МИРП;
- Членовите на МИРП се должни да негуваат добри меѓучовечки односи и соработка, изградени на принципите на заемно почитување, толеранција и професионалност. Отворената размена на информации и искуства, како и непосредното дејствување, пресудно влијаат врз развивањето чувство на заедништво и соработка;
- Секој член што ќе раководи со одредена активност или работна задача е должен навремено и професионално да го информира работното тело/МИРП за напредокот на спроведување на истата.

4. НАДВОРЕШНА И ВНАТРЕШНА КОМУНИКАЦИЈА

- Сите членки и членови на МИРП треба да обезбедат навремен и точен пренос на информациите до сите членови на Мрежата;
- Сите членови на МИРП и одговорните лица треба да обезбедат навремен и точен пренос на информациите до сите засегнати страни;
- Ставовите искажани во името на МИРП треба да го изразуваат мислењето на МИРП и за нив треба да постои претходна согласност од мнозинството членови;

- Членовите на МИРР се должни податоците што ги доставуваат во меѓусебната комуникација да бидат јасни, вистинити и точни.
- 5. Однос на МИРР кон јавни институции, локални и регионални организации и бизнис-заедницата**
- МИРР ќе соработува и ќе биде вклучена во проекти и програмски активности со владини институции и бизнис-секторот единствено во случаи кои нема да ги нарушат основните принципи на работењето на организацијата, интерните акти и воспоставените принципи.
- 6. НЕПРИСТРАСНОСТ**
- Членовите на МИРР, при вршење на работите и задачите во рамките на Мрежата, треба да обезбедат еднаков третман на сите членки и засегнати страни;
 - Воспоставување правила за работа кои ќе обезбедат еднакви права за сите членови на организацијата и засегнатите страни.
- 7. ЕКОНОМИЧНО КОРИСТЕЊЕ НА СРЕДСТВАТА ДОДЕЛЕНИ НА МИРР**
- Сите членови на организациите треба ефективно и економично да управуваат со материјалните средства, да доставуваат финансиски и наративни извештаи до сите членови што се вклучени во имплементацијата на проектите или активностите, итн.
- 8. КОНФЛИКТ НА ИНТЕРЕСИ**
- Членките на МИРР треба да избегнуваат активности кои можат негативно да влијаат врз работата на Мрежата;
 - Членовите на организациите членки на МИРР треба да ги идентификуваат и дискутираат можните конфликти, да избегнуваат ситуации кои предизвикуваат конфликтно однесување и да работат на план за решавање на можните конфликти.
- 9. ТРАНСПАРЕНТНОСТ**
- МИРР редовно ќе известува за својата работа, вклучувајќи ги планираните и реализираните активности, годишните извештаи, реализирани проекти, финансиското работење и сл.

9 СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛИ НА МИРП НА ЈЗПР

Пред да се премине со преглед на стратешките цели, приоритетните области и предлог-проектите на МИРП за 2017-2019, накратко ќе биде дадено објаснување за значењето на овие поединечни целини.

Делокругот на работа на МИРП е дефиниран во **Деловникот за работа на постојаното меѓуопштинско работно тело - Мрежата за инклузивен регионален развој на Југозападниот плански регион**, подетално елаборирано во [точка 4](#) на Програмата (Профил на МИРП).

Стратешките цели претставуваат одраз на тоа што организацијата сака да го постигне преку своето работење, односно резултати кои МИРП се стреми да ги постигне, а тековно ги нема. Стратешките цели треба да се усогласени со визијата и мисијата како основни постулати на постоењето и функционирањето на една организација со почитување на реалните можности за реализација.

Дел од стратешките цели се меѓусебно и содржински поврзани, па за нивно подобро претставување и разбирање се групираат во заеднички целини наречени **приоритетни области**. МИРП има вкупно четири приоритетни области во кои ќе дејствува:

Приоритетна област 1. Интерно организациско зајакнување на Мрежата за инклузивен регионален развој на ЈЗПР;

Приоритетна област 2. Поттикнување и поддршка на развој на руралниот туризам во регионот;

Приоритетна област 3. Совесно и рационално искористување на природните ресурси за развој на руралниот туризам (за заштита на животната средина и запазување на културната традиција) и

Приоритетна област 4. Поддршка на иновативен пристап за развој на регионот

МИРП преку своите активности ќе се стреми кон исполнување на што е можно повеќе од поставените цели во рамките на секоја приоритетна област. Постигнувањето на дефинираните стратешки цели ќе биде направено преку конкретни **проекти** кои всушност ќе ги означуваат *активностите* што ќе се преземат во рамките на секоја приоритетна област. Преку реализација, односно спроведување на проектите, МИРП ќе се стреми кон остварување на погоре поставените стратешки цели.

Важно е да се напомене дека еден проект може да придонесе кон остварување на една или повеќе стратешки цели во рамките на една приоритетна област.

Стратешките цели претставуваат насока во која треба да се движат плановите и активностите на организацијата, односно приказ за тоа што организацијата сака да постигне преку своето дејствување.

Еден од предусловите за постигнување на целите и задачите на организацијата во услови на смалени финансиски и други ресурси е постоење на добро развиени приоритети кои се јасно поврзани со визијата и се насочени кон стимулирање на посветеноста на луѓето во организацијата и на населението во регионот.

Дефинираните стратешки цели на МИРП се во согласност со стратешките цели наведени во Програмата за развој на Југозападниот плански регион, дефинираниот делокруг на работа на МИРП и целите и барањата на организациите членки на МИРП.

МИРП има дефинирано 21 стратешка цел, поделени во четири приоритетни области:

- 1. ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1: ИНТЕРНО ОРГАНИЗАЦИСКО ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈЗПР**

- Стратешка цел 1.1. Професионално зајакнување на капацитетите на членките на МИРР преку обезбедување самоодржливост на Мрежата и зајакната свест за потребата од нејзино постоење.
- Стратешка цел 1.2. Размена на искуство и соработка со други региони, мрежи и држави.
- Стратешка цел 1.3. Учество во креирање и реализација на стратегии за локален економски развој.
- Стратешка цел 1.4. Воспоставување ефективна и ефикасна соработка и заеднички иницијативи помеѓу членките.
- Стратешка цел 1.5. Воспоставување на МИРР во правен статус со можност за самостојно аплицирање на достапни програми за финансирање.

2. ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2: ПОТТИКНУВАЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ ВО РЕГИОНОТ

- Стратешка цел 2.1. Зголемување на инклузивната туристичката понуда во регионот.
- Стратешка цел 2.2. Развој на меѓуопштинска соработка во областа на руралниот туризам.
- Стратешка цел 2.3. Едукација за зголемување на способностите и професионализација на клучните чинители за развој на руралниот туризам во регионот (земјоделци, туристички водичи, туристички работници, граѓани и сл.).
- Стратешка цел 2.4. Воспоставување каталог, брендирање и промоција на земјоделски и други производи од регионот и нивно географско потекло, културни традиции и промоција на човечки вредности карактеристични за регионот.
- Стратешка цел 2.5. Идентификација и управување со меѓуопштински инфраструктурни проекти за регионален развој.
- Стратешка цел 2.6. Зголемување на видливоста на туристичките атракции преку користење современи ИТ-технологии (е-промоција, е-букинг).

3. ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3: СОВЕСНО И РАЦИОНАЛНО ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ ЗА РАЗВОЈ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ (ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ЗАПАЗУВАЊЕ НА КУЛТУРНАТА ТРАДИЦИЈА)

- Стратешка цел 3.1. Зголемување на свеста, знаењето и оспособеноста кај сите засегнати страни (население, бизнис-субјекти и јавни институции) за одржливо управување со природни ресурси, енергетска ефикасност, користење обновливи извори на енергија и заштита на животната средина и негување на културната традиција.
- Стратешка цел 3.2. Обезбедување средства за поттикнување одржливо управување со ресурси (енергетска ефикасност, користење обновливи извори на енергија и заштита на животна средина).
- Стратешка цел 3.3. Одржливо меѓуопштинско урбанистичко планирање и уредување на просторот и инфраструктурата со почитување на културната традиција и природното наследство.
- Стратешка цел 3.4. Итно преземање мерки за затворање на локални депонии со цел зачувување на животната средина.

4. ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 4: ПОДДРШКА НА ИНОВАТИВЕН ПРИСТАП ЗА РАЗВОЈ НА РЕГИОНОТ

- Стратешка цел 4.1. Креирање култура на иновативност со поддршка на иновативни идеи од мали и средни претпријатија за рурален туризам.
- Стратешка цел 4.2. Поддршка за трансфер на добри меѓународни практики за иновативни решенија за развој на инклузивен и разнолик рурален туризам (производи, услуги, организација).
- Стратешка цел 4.3. Зголемување на видливоста на предностите на Југозападниот плански регион како поволна инвестициска околина.

Стратешка цел 4.4. Унапредување на регионален развој и дигитална трансформација (е-регион).

Стратешка цел 4.5. Унапредување на социјалните и здравствените услуги во регионот.

Стратешка цел 4.6. Креирање регионални политики и одржливи модели за унапредување на социјалното претприемништво.

9.1 Усогласеност на стратешките приоритети и цели со релевантни европски, национални и локални стратешки документи

Дефинирањето на приоритетните области и на целите на Мрежата за инклузивен регионален развој, како и развојот на предлог-проектите, е направено согласно:

- делокругот на работа на МИРП;
- целите и барањата на членките на МИРП;
- стратешките цели и приоритети на Југозападниот плански регион дефинирани во Програмата на развој на ЈЗПР 2015-2019;
- стратешките цели дефинирани во Националната стратегија на рурален туризам 2012-2017;
- стратешките цели од Националната стратегија за регионален развој 2009-2019
- локалните општински стратегии за локален економски развој и онаму каде што постојат специфични стратегии и планови за развој на туризам и рурален туризам;
- постојните добри практики и примери на воспоставен инклузивен рурален туризам во Европа и во светот.

При дефинирање на стратешките цели и на приоритетните области во Програмата за работа на МИРП се водеше сметка истите да се во линија со горенаведените документи, но од друга страна да се не преклопуваат.

Фокусот на Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР за периодот 2017-2019 е развој на руралниот туризам.

Тоа значи дека Мрежата со својата Програма за периодот 2017-2019 ќе ги насочи своите активности кон обезбедување поддршка главно за исполнување на среднорочната цел 3 – *Развој на туризмот поврзан со природното и културното наследство* од [Програмата за развој на ЈЗПР 2015-2019](#). Што се однесува до [Националната стратегија на рурален туризам 2012-2017](#), стратешките цели дефинирани таму се земени предвид при изработката на Програмата, така што активностите од Програмата на МИРП на ЈЗПР ќе придонесат за исполнување на активностите од оваа стратегија на регионално ниво што досега не биле реализирани. Сите останати документи што беа на располагање во моментот на изработка на Програмата се анализирани и земени предвид при дефинирање на активностите.

Целите и барањата на организациите членки на МИРП се земени предвид во процесот на развивање на Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР преку активно вклучување во процесот на развивање на Програмата. Организациите членки преку своите претставници имаат можност да ги дефинираат приоритетните области и стратешките цели што сакаат да ги постигнат во предвидениот период на имплементација на Програмата преку земање активно учество на двете работилници.

При изработка на Програмата земени се предвид и европските приоритети за регионален развој кои главно се однесуваат на заштита на животната средина, зголемување на конкурентноста на малите и средни претпријатија, социјална инклузија, иновативен пристап и сл. Активностите дефинирани во Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР индиректно придонесуваат за развој на овие области.

10 ПРЕДЛОГ-ПРОЕКТИ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈЗПР

Предлог-проектите се дефинирани согласно четирите приоритетни области и стратешки цели на Мрежата. Преку дефинирање на предлог-проекти МИРР се стреми да ги исполни стратешките цели во четирите приоритетни области. Подолу се дадени дефинираните проекти за сите 4 приоритетни области.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1: ИНТЕРНО ОРГАНИЗАЦИСКО ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈЗПР

МИРР е млада мрежа за чие успешно работење еден од предусловите е да стане оперативна и функционална, и сите силни страни со кои тековно се одликува да ги стави во функција на исполнување на поставените визија, мисија и цели.

Идентификувани се неколку проекти преку чие исполнување ќе се надградат капацитетите на членките на МИРР во одредени области, МИРР активно ќе се промовира во регионот и во државата, а ќе биде ставен и фокус на зајакнување на партнерските односи на Мрежата со организации од различни сектори од земјата и странство.

Проекти во приоритетна област 1:

Проект ПО1-1:	Обука за подготовка на предлог-проекти за членките на МИРР
Проект ПО1-2:	Организирање студиска посета за размена на искуства
Проект ПО1-3:	Изработка на стратегија за ЛЕР за општините
Проект ПО1-4:	Организирање на 2 регионални форуми
Проект ПО1-5:	Зајакнување на капацитетите на општините за стратешко планирање
Проект ПО1-6:	Идентификување напредни практики за инклузивен развој
Проект ПО1-7:	Креирање база на податоци, изработка на веб-страница и организирање отворен ден за промоција на МИРР
Проект ПО1-8:	Организација на серија работилници за креирање туристички пакет-производ
Проект ПО1-9:	Изработка на календар на настани за ЈЗПР
Проект ПО1-10:	Воспоставување оперативна и функционална организација на МИРР
Проект ПО1-11:	Промовирање на МИРР пред засегнатите страни во регионот
Проект ПО1-12:	Формирање и функционирање на советодавна работна единица во МИРР за следење предлози, идеи и проекти од страна на членките и изнаоѓање можни извори за финансиска и техничка поддршка, како и организациска поддршка на членките за аплицирање и реализација на нивните идеи и проекти.
Проект ПО1-13:	Изработка на долгорочна десетгодишна стратегија на МИРР на ЈЗПР

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2: ПОТТИКНУВАЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ ВО РЕГИОНОТ

Во Југозападниот регион на Македонија е сместен туристички најпознатиот регион во државата – охридскиот регион, кој нуди разновиден вид туризам. Едно од најпознатите езера во Европа – Охридското, се наоѓа во овој регион, а охридскиот регион е заштитен од УНЕСКО како светско културно и природно наследство. Регионот располага со единствена природна убавина која нуди многу можности за развој.

Тековно најголем туристички центар во регионот е градот Охрид, каде што всушност доаѓаат и најголем број од туристите. Општината Охрид, од друга страна најмногу вложува во секторот туризам и располага со најголем број вработени службеници чија задача е да работат на развојот на туризмот во однос на другите општини. Туризмот во останатиот дел од регионот е многу послабо развиен, освен можеби градот Струга кој е исто така познат туристички центар. Руралните потенцијали во регионот не се доволно промовирани помеѓу туристите и посетеноста на истите е незначителна. Постои значителна разлика помеѓу посетеноста по општини во

регионот. Од друга страна, достапноста и означувањето на локалитетите во руралните подрачја кои би биле интересни за туристите се на незадоволително ниво.

Токму затоа може да се заклучи дека во ЈЗПР постои потенцијал кој сè уште е неискористен, а тоа се руралните области на ЈЗПР. Во регионот постојат карактеристични области, села, планини, пештери и сл. кои сè уште не се доволно познати и промовирани кај потенцијалните посетители на регионот. Исто така, карактеристично за регионот е и земјоделското производство на одредени типови зеленчук и овошје чиј вкус се постигнува само во овој регион поради карактеристичните климатски услови.

Поради сите овие причини, фокусот на Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР за периодот 2017-2019 е ставен на развој на руралниот туризам како најголем и сè уште неискористен потенцијал на регионот за економски раст. При идентификација на проектите земени се предвид потенцијалите од сите општини во регионот, како и регионалниот пристап.

Проекти во приоритетна област 2:

Проект ПО2-1:	Организација на туристички промотивен ден на општините од ЈЗПР
Проект ПО2-2:	Организирање јавни трибини за развој на руралниот туризам
Проект ПО2-3:	Организирање промоција на регионот (информативни туристички тури) за туристички водичи и агенции
Проект ПО2-4:	Организација на бизнис-средба на хотелиери – туристички водичи – туристички агенции – останати даватели на туристички услуги
Проект ПО2-5:	Изработка на сеопфатна веб-страница за туристичката понуда на регионот
Проект ПО2-6:	Изготвување техничка документација за капитални проекти важни за развој на стопанството
Проект ПО2-7:	Одредување препознатлив настан во секоја општина – со нови содржини и вклученост на други општини
Проект ПО2-8:	Минимално стандардно основно уредување на по една велосипедска и пешачка патека во секоја општина
Проект ПО2-9:	Надградба на мобилната апликација Southwest Macedonia Attractions за промоција на туризмот (природни и културни вредности на регионот)
Проект ПО2-10:	Брендирање на производи на регионот (трговска марка)
Проект ПО2-11:	Изработка на веб-страница за сместување во регионот – „Со клик до сместување во руралните средини на ЈЗПР“
Проект ПО2-12:	Создавање услови за развој на нови туристички производи
Проект ПО2-13:	Изработка за апликација за локален транспорт во ЈЗПР – „Мој превоз – ЈЗПР“
Проект ПО2-14:	Промоција на занаетчиската дејност како потенцијална туристичка атракција (активности за зачувување на занаетчиските дејности карактеристични за регионот)
Проект ПО2-15:	Означување на велосипедски/пешачки патеки во регионот
Проект ПО2-16:	Иницирање активности за зачувување на заштитата од UNESCO за природно и културно наследство
Проект ПО2-17:	Покренување иницијатива за возобновување на биолошкиот музеј во Струга
Проект ПО2-18:	Истражување на странските пазари со цел дефинирање на посакувана група туристи кои сакаме да го посетат регионот (мапирање на барањата на туристите со понудата на регионот)
Проект ПО2-19:	Развој и промоција на екстремни спортски активности како дел од туристичката понуда на регионот
Проект ПО2-20:	Лобирање во Бирото за развој на образование – БРО за приспособување на образовната програма со елементи за развој на рурален туризам
Проект ПО2-21:	Развој на национална методологија за собирање и обработка на податоци за поддршка на развојот на руралниот туризам

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3: СОВЕСНО И РАЦИОНАЛНО ИСКРИСТУВАЊЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ ЗА РАЗВОЈ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ (ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ЗАПАЗУВАЊЕ НА КУЛТУРНАТА ТРАДИЦИЈА)

Единствената природна убавина на Југозападниот регион нуди многу можности за економски развој, но од друга страна битно е природните ресурси да се искористуваат совесно и рационално со цел да нема негативни влијанија врз животната средина. Особено треба да се потенцира проблемот со немање канализациска мрежа во дел од селските населби во регионот, како и немањето регионална депонија.

Фокусот на проектите од оваа приоритетна област е ставен на подигање на свеста на сите чинители во регионот за заштитата на животната средина, како од аспект на соодветно управување и искористување на енергијата така и од аспект на важноста за соодветно управување со отпадот. Со оглед на тоа што во ЈЗПР не постои регионална депонија, третирањето на цврстиот и на течниот отпад во регионот е приоритет. Подобрувањето на ваквата состојба е од особена важност во деловите каде што нема воспоставено системи за канализација и водоснабдување и каде што загадувањето на земјиштето значи и загадување на питката вода во одредени населени места.

Проекти во приоритетна област 3:

Проект ПОЗ-1:	Одредување типични рекреативни зони и локации
Проект ПОЗ-2:	Едукација на населението и на бизнис-секторот за поттикнување на органското производство
Проект ПОЗ-3:	Промоција и едукација за користење на обновливите извори на енергија
Проект ПОЗ-4:	Подобрување на енергетската ефикасност во ЈЗПР
Проект ПОЗ-5:	Иницирање на пристапот – нула емисии на CO₂
Проект ПОЗ-6:	Изработка на студија и проект за регионална депонија
Проект ПОЗ-7:	Изработка на студија – проект за изградба на канализациска мрежа во населените селски населби (села) онаму каде што сè уште ги нема (на пример: Охрид – с. Орман -...- с. Куратица (по течение на Коселска Река))

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 4: ПОДДРШКА НА ИНОВАТИВЕН ПРИСТАП ЗА РАЗВОЈ НА РЕГИОНОТ

Едно од приоритетните прашања на кои МИРР ќе го стави фокусот на своето работење е и поддршка на бизнисот при иницирање мерки за развој на руралниот туризам. Во насока на искористување на потенцијалите на приватниот сектор потребно е да се обезбедат повеќе услуги за бизнисите и поефективна комуникација и координација помеѓу организациите од приватниот и од другите сектори.

И покрај фактот што општините ги познаваат своите економски потенцијали и располагаат со голем број податоци поврзани со нив, информациите што тие ги поседуваат не се систематизирани на начин кој ќе обезбеди лесна меѓусекторска, меѓуопштинска и институционална размена. Ваквата ситуација придонесува до потешко вмрежување на ентитетите во регионот, консолидирање на понудата на производи и услуги и создавање врзани понуди.

Како особено битно беше оценето дека е важно да се потенцира иновативниот бизнис-пристап при креирање и имплементација на нови проекти кои се во линија со развојот на руралниот туризам во регионот. Токму затоа во приоритетната област 4 се идентификувани неколку проекти што ќе придонесат да се развие свеста кај бизнисите за иновативен пристап.

Проекти во приоритетна област 4:

Проект ПО4-1:	Развивање модели за поддршка на претприемништво (сопствени бизниси)
Проект ПО4-2:	Обезбедување иновативна писменост за следење на модерните трендови

Проект ПО4-3:	Организирање бизнис-средба на бизнисмени од регионот и од државите во регионот
Проект ПО4-4:	Формирање е-берза за карактеристични органски земјоделски производи (купи - продаж)
Проект ПО4-5:	Меѓународен саем на ЈЗПР и презентација на меѓународни добри практики
Проект ПО4-6:	Подготовка на план за вклучување во креирањето на регионалните политики од областа на социјалното опкружување
Проект ПО4-7:	Иницијатива за подигнување на капацитетите на образовните и социјалните институции за поквалитетна испорака на законски утврдените социјални и здравствени услуги
Проект ПО4-8:	Подготовка на иницијатива и модели за поддршка на социјалното претприемништво

11 МОЖНИ ИЗВОРИ НА ФИНАНСИРАЊЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА ЗА РАБОТА НА МИРП НА ЈЗПР

Со цел да се обезбеди успешно и ефективно спроведување на проектите од оваа програма и да се зголеми нивното влијание во рамките на Југозападниот регион, потребно е да се обезбедат соодветни финансиски средства за нивна реализација. Во моментот МИРП не е регистрирана како правен субјект, односно е воспоставена со цел координација на целите и интересите на засегнатите страни од регионот кои во моментот се членки, а се предводени од Центарот за развој на Југозападниот плански регион. ЦРЈЗПР како координатор на Мрежата ќе биде носител на обезбедувањето финансиски средства преку аплицирање на проектните идеи и активности во рамките на Акцискиот план ([Прилог 1](#) на оваа Програма).

Постојат повеќе извори на финансиски средства со кои може да биде поддржана имплементацијата на проектите на МИРП и тие може да се поделат во две групи:

- Можности за финансирање од национални фондови и донатори;
- Можности за финансирање од интернационални фондови и донатори согласно потпишани билатерални и мултилатерални договори.

11.1 Можности за финансирање од национални фондови и донатори

На национално ниво, МИРП на ЈЗПР има пристап до следниве извори на финансирање:

1. Одделение за соработка со невладини организации во Генералниот секретаријат на Владата на РМ

Еднаш годишно Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија објавува повик за финансирање проектни идеи аплицирани од страна на фондации и здруженија. Релевантни области за МИРП во рамките на овој повик се зголемување на економскиот раст и на вработеноста, пораст на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот. Во рамките на оваа област е потенциран и развој на туризмот како еден начин за зголемување на економскиот раст и на вработеноста, а исто така и развој и унапредување на земјоделството и на руралниот развој. Овие две области беа идентификувани како значајни во Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР. Повеќе информации за повикот се достапни [овде](#).

2. Биро за регионален развој

Користејќи ја можноста на ЦРЈЗПР за аплицирање на повиците објавени во рамките на Бирото за регионален развој, МИРП преку користење на нејзините овластувања може да обезбеди финансирање на приоритетните проекти. Проектите што може да обезбедат поддршка во 2017 година треба да припаѓаат во една од следниве области: **Предлог-проекти за развој на подрачјата со специфични развојни потреби и Предлог-проекти за развој на селата** (согласно јавниот повик на бирото). Повеќе информации за повикот се достапни на овој [линк](#).

3. Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој

Во рамките на **Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој за 2017 година**, која се објавува од страна на АФПЗРР, постои можност за обезбедување финансиски средства во повеќе области кои обезбедуваат информирање на земјоделските производители и советодавни услуги во земјоделството, инвестиции во преработка и маркетинг на земјоделски производи, поддршка за органско производство и сл. Повикот се објавува еднаш годишно. Повеќе информации за повикот се достапни на страницата на АФПЗРР (http://www.ipardpa.gov.mk/Root/mak/default_mak.asp).

4. Агенција за промоција и поддршка на туризмот

Основна функција на Агенцијата е промоција на туристичките ресурси и капацитети на Република Македонија на меѓународно ниво. Со основна цел привлекување туристи во Македонија како уникатна туристичка дестинација, Агенцијата има започнато со имплементација на проекти и кампањи финансирани од Владата на РМ.

На годишно ниво Агенцијата објавува повици за финансирање на културни, забавни, спортски, гастрономски и еколошки манифестации.

Повеќе информации за повикот се достапни на страницата на Агенцијата (<http://www.tourismmacedonia.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=1>).

5. Буџет на локалните самоуправи

Локалните самоуправи во рамките на своите буџети имаат предвидено ставка која поддржува организирање и реализација на активности што се од интерес на општината и на регионот. Овие повици се генерално насочени кон невладини организации и индивидуалци чија цел е да го промовираат или унапредат социо-економскиот и културниот живот на општината и регионот. Овие повици се објавуваат еднаш годишно.

Дополнително, во зависност од барањата, врз основа на кофинансирање обезбедено преку преговори, постои можност за обезбедување финансиски средства од страна на локалните самоуправи за реализација на активности кои се од големо значење за општините и регионот.

6. Средства обезбедени од невладин сектор - Цивика мобилитас

Цивика мобилитас е програма за развој на граѓанското општество во чии рамки може да се поднесат проектни апликации во повеќе компоненти, како што се: а) поддршка и учење, б) финансиска поддршка за реализација на проекти и активности (институционални, акциски и ад хок грантови) и в) истражување и развој. Во зависност од повикот, областите на дејствување и финансиските средства што се нудат се варијабилни.

Дополнително, слично како и обезбедувањето наменски средства од приватниот сектор, доколку постои структурирана програма за работа, план и визија за успех во реализирањето на активностите, МИРП преку преговарање и лобирање може да обезбеди пристап до финансиска поддршка од разни фондации.

11.2 Можности за финансирање од регионални и меѓународни фондови

Како кандидат за член за Европската Унија и врз основа на многубројни билатерални договори, невладиниот сектор во Република Македонија има пристап до следниве начини на финансирање:

- ИПА-фондови (<http://www.sep.gov.mk/content/?id=154#.VfmA1BGqgko>)
 - Програми за прекугранична соработка (CBC)
 - ИПАРД-програма (IPARD)
 - Програма за развој и финансиска одржливост на граѓанското општество
 - ИПА-компонента III – Регионален развој (http://cfcd.finance.gov.mk/?page_id=249&lang=mk)
- EU Delegation (https://eeas.europa.eu/delegations/former-yugoslav-republic-macedonia_en)
- Централни програми за финансирање од ЕУ
 - COSME
 - Horizon 2020
 - Erasmus +
- Меѓународни финансиски институции
 - Светска банка (<http://www.worldbank.org/en/country/macedonia/projects/all>)
 - [Local and Regional Competitiveness Project](#)
 - [Second Municipal Services Improvement Project](#)
 - [Road Upgrading and Development Project](#)
 - ЕБОР (<http://www.ebrd.com/what-we-do.html>)
- Финансирање од страна на меѓународни фондации, билатерални договори и сл.
 - [Австрија](#)
 - [Велика Британија](#)
 - [Германија](#)
 - [Грција](#)
 - [Италија](#)
 - [Јапонија](#)
 - [Норвешка](#)
 - [САД](#)
 - [Холандија](#)

- [Швајцарија](#)
- [Шведска](#)
- USAID (<http://www.regproject.net/learn-more>)
- UNDP (<http://www.mk.undp.org/>)
- GIZ
- Останати програми

1. Програми за прекугранична соработка (СВС)

Според позиционираноста на активностите, членките на МИРП имаат пристап до две програми за прекугранична соработка: Македонија- Албанија и Македонија –Грција. Во рамките на овие програми Мрежата има пристап до финансии кои ќе обезбедат поддршка во повеќе области, како економски развој и унапредување на човечките ресурси, одржлив туризам и промоција и заштита на културното и национално богатство во регионот.

2. ИПАРД-програма (IPARD)

ИПАРД-програмата за рурален развој е насочена кон обезбедување финансии за поддршка, раст и развој на индивидуални земјоделци и правни ентитети кои дејствуваат во делот на производството и преработка на храна, како и развој на руралниот туризам. Средствата што ги обезбедува оваа програма се преку кофинансирање, а висината на кофинансираните финансиски средства зависи од повеќе фактори.

3. COSME и Horizon 2020

COSME и Horizon 2020 се програми на Европската Унија кои обезбедуваат поддршка на малите и средните претпријатија кои доаѓаат од земјите од Европа и оние со статус на кандидат членки. Целта на двете програми е да ја подигнат конкурентноста на малите и средните претпријатија и да обезбедат подобар и полесен пристап на финансии кои ќе придонесат за развој на нови иновативни и поконкурентни производи и услуги.

Програмата Horizon 2020 силно го поддржува учеството на чинителите од јавниот сектор во оваа програма.

4. Еразмус +

Еразмус + е програма која обезбедува поддршка во делот на едукација, обуки, како и соработка со цел размена на искуства за да се придонесе до поголеми социјално-економски промени на европска почва. Програмата се залага за раст, работни места, социјална еднаквост и инклузија. Преку три клучни акции заинтересираните организации од образовниот, приватниот и од НВО-сектор може да аплицираат за добивање грантови чиј износ зависи од потребите на апликантот и од условите во самиот повик.

5. USAID

Во рамките на USAID Македонија постојат повеќе програми кои обезбедуваат поддршка на проекти во следниве релевантни области:

- Инвестирање во земјоделското производство;
- Унапредување на демократијата, човековите права и доброто владеење;
- Поттикнување на развојот на приватниот сектор и одржлив економски раст;
- Да се подигне улогата на жените и на девојките во општеството.

6. Програма за развој на Обединетите нации (УНДП)

УНДП во Р. Македонија ја поддржува земјата на патот кон Европската Унија, во градење инклузивно општество, каде што сите граѓани имаат пристап до услуги и можат да учествуваат во процесите на носење одлуки кои се однесуваат на унапредување на нивното живеење. УНДП

исто така се фокусира и на креирање одржлива иднина преку обезбедување поддршка за справување со предизвиците за заштита и унапредување на животната средина. Својата поддршка УНДП ја обезбедува преку развивање на човечките и институционалните капацитети, споделување знаење и градење партнерства, нудење решенија и обезбедување развојни фондови.

12 ПЛАН ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА ЗА РАБОТА НА МИРП НА ЈЗПР

Успешната имплементација на Програмата за работа и Акциониот план на Мрежата за инклузивен регионален развој бара усогласување на сите компоненти од работата и дејствувањето на Мрежата. За таа цел, процесите за оперативно планирање мора да бидат усогласени со сите членови и да овозможат ефикасен и ефективен систем на управување со Мрежата.

Основна алатка што ќе се користи за насочување на активностите на членовите на МИРП е Акциониот план (*Прилог 1*). Со цел успешно спроведување на Програмата за работа, потребно е да се дефинираат следниве елементи:

- План за управување со ризици;
- План за комуникација и дисеминација;
- План за следење и мониторинг;
- План за финансирање.

Тековно, работата на МИРП ја организира и ја раководи претседателот на МИРП, кој е раководител на Центарот за развој на Југозападниот плански регион. Тој ги свикнува седниците на Мрежата и претседава со истите. ЦРЈЗПР дополнително е задолжен за административните и логистичките работи за потребите на МИРП, водење на архивата и сè друго што е дефинирано со Деловникот за работа на МИРП.

12.1 План за управување со ризици

Ризикот е настан или состојба која ако се случи, може да влијае врз реализација на целите на одреден проект или врз целокупното работење на организацијата. Затоа, од огромна важност е како членките на Мрежата ќе се справат со ризиците и како ќе го намалат нивното влијание врз работењето на МИРП и врз остварувањето на целите кои организацијата ги има поставено за следниот период. Во тој однос, меѓуопштинското работно тело МИРП континуирано ќе прави процена на ризиците и ќе развие план за нивно управување. **Планот за управување со ризиците** содржи:

- **идентификација на најчестиот вид ризици** со кои се соочува една организација од типот на МИРП,
- анализа на **влијанието на ризикот** врз работењето на Мрежата, кое може да биде високо, средно и ниско, како и
- опис на **стратегии за ублажување, односно намалување на ризикот** (во планот се идентификуваат мерки за ставање под контрола на идентификуваниот ризик, со цел да се минимизира секоја евентуална можност за појава на несакан ризичен настан со кој би било загрозено работењето на Мрежата).

Во долната табела се идентификувани пет ризици што имаат потенцијал да се случат и да ја доведат во прашање работата на МИРП. Табелата за управување со ризик ги покажува видот на ризикот и влијанието што може да го има.

Тип на ризик	Опис на ризикот	Ниво на ризикот	Стратегија за ублажување на ризиците
Посветеност на членовите	Недоволна соработка и доверба помеѓу организациите членки	B	Развивање и имплементирање на активности поврзани со градење тимови и воспоставување на ефективно управување во Мрежата
Недостапност на финансиски ресурси	Недостиг од финансиски фондови како резултат на мал број поднесени и	B	Развивање капацитети и политики помеѓу членките на МИРП со цел да се поттикнат да аплицираат за

Тип на ризик	Опис на ризикот	Ниво на ризикот	Стратегија за ублажување на ризиците
	одобрени проектни апликации		кофинансирање на проекти и да создаваат добри односи со потенцијалните донатори
Недостиг на човечки ресурси	Не постои конзистентност кај членовите посветени на работата на МИРП	C	Спроведување активности за градење и развивање високо посветени тимови
Недостиг на вештини/ капацитети на членките	Членовите на МИРП немаат доволно капацитет за развивање и спроведување на проекти	C	Дефинирање на области за градење на капацитетите на членовите на МИРП, развој и имплементација на програми за обука и тренинг.
Недостиг на интерес кај граѓанското општество	Немање интерес кај граѓаните и другите формални и неформални невладини организации за соработка	C	Создавање слика за организација која им дава помош на граѓаните со цел исполнување на нивните права и подобрување на севкупниот економски развој во регионот

B - висок ризик; C- среден ризик и H- низок ризик

Планот за управување со ризици треба да се ревидира периодично од страна на одговорниот тим, со цел да претставува одраз на реалните потенцијални ризици по работењето на МИРП.

12.2 План за комуникација и дисеминација

Целта на **Планот за комуникација и дисеминација** е да овозможи навремено, јасно и адекватно информирање на сите засегнати страни за имплементација на Програмата за работа и планираните активности за наредниот период. Планот идентификува засегнати чинители, го дефинира типот на информациите потребни за секој од идентификуваните чинители, како и каналот за комуникација и динамиката на спроведување на комуницирањето. Во табелата подолу се дадени деталните информации за планот за комуникација и дисеминација.

Засегната страна	Информации	Канал за комуникација	Динамика
Членки	Најразлични интерни и екстерни информации за Мрежата и нејзиното опкружување (Програма за работа и Акциски план, извештаи за имплементирани активности, отворени повици итн.)	Официјална пошта, Телефонска комуникација, Директни средби, Веб-страница	Континуирано, По потреба
Бизнис сектор	Информации за релевантни теми и активности	Веб-страница, Е-пошта, Регионални стопански комори	По потреба
Граѓани (јавноста)	Информации за активностите на Мрежата	Веб-страница, Медиуми, Преку активностите дефинирани во проектите	Континуирано, По потреба
Граѓански сектор (НВО)	Информации за релевантни теми и активности,	Директни средби, е-пошта веб-страница	По потреба

Засегната страна	Информации	Канал за комуникација	Динамика
	Извештаи за имплементираните активности		
Донатори	Програма за работа и Акциски план, Планирани активности, Потреба од дополнителни ресурси	Директни средби, веб-страница	По потреба
Образовни институции	Информации за релевантни проекти и активности	Директни средби, е-пошта Веб-страница	По потреба

Планот за комуникација и дисеминација најмногу ќе зависи од тековните активности што се спроведуваат од страна на Мрежата, како и од нејзините тековни потреби и приоритетни прашања. Ревидирањето на планот ќе се прави периодично (најмалку еднаш годишно) на една од работните седници на МИРП каде што сите членки ќе дадат свој придонес.

12.3 План за мониторинг и евалуација

Следува опис за тоа што е план за мониторинг и евалуација и како треба да се спроведе процесот на мониторинг и евалуација. Во [Прилог 4](#) се дадени форми кои може да се употребат со цел да се спроведат активностите наведени во овој дел.

Со имплементирање на активности за следење (мониторинг) и оцена (евалуација) на реализацијата на Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР ќе се обезбеди континуиран проток на информации за начинот на кој се спроведува Програмата и нејзината успешност и навремено ќе се известува за потенцијалните ризици или промени што ќе влијаат врз нејзината работа.

Мониторингот е континуиран процес кој се фокусира на следење на процесот на имплементација на проектите и постигнување на резултатите. Тој овозможува анализа на испораката на активностите наспроти плановите во реално време, обезбедувајќи „континуиран проток на информации“, со што се овозможува носење на навремени и „правилни“ одлуки.

За разлика од мониторингот кој се прави континуирано, евалуацијата на успешноста на спроведувањето на Програмата се прави периодично, во одредени временски интервали, најчесто на крајот од периодот за спроведување на Акцискиот план и Програмата за работа.

Со цел ефективно и навремено да го следи имплементирањето на планот, МИРП ќе формира Комитет за следење и оцена. Овој Комитет ќе биде составен од 4 члена кои ќе овозможат развој и имплементирање на ефективни процеси на следење и евалуација на Програмата.

Комитетот за следење и оцена на МИРП подготвува годишни извештаи за имплементирање на активностите од Програмата. Овие извештаи се поднесуваат до сите членки и содржат сумарни информации за напредокот на Програмата, вклучително и препораки за приоритетни активности во зависност од моменталната состојба во регионот и ресурси на МИРП (финансиски и човечки).

На крај од планскиот период, Комитетот за следење и оцена ќе спроведе детална анализа за статусот на проектите предвидени со програмата, како и степенот на исполнување на дефинираните цели. Овие наоди ќе претставуваат основа за новиот акциски план кој ќе се прави за следниот период. Преку овој процес тимот за следење и оцена ќе ја има можноста да учи од претходните искуства и соодветно да одговори на променетите услови.

Видот, форматот и динамиката на собирање податоци и нивна анализа потребни со цел да се спроведе процесот на мониторинг се дефинирани во фазата на планирање. Анализите спроведени во текот на процесот на мониторинг обезбедуваат рана идентификација на проблеми и предизвици, како и на промена на околностите што може да бидат предизвикувачи

на ваквите проблеми и овозможуваат преземање на корективни и превентивни активности согласно ресурсите, временската рамка и другите фактори.

12.4 План за финансирање

Планот за финансирање содржи информации за потенцијалните извори на финансиски средства што треба да се обезбедат за непречено функционирање и имплементација на дефинираните проекти од Програмата за работа на МИРР. Дополнително тој содржи информации и во однос на активностите кои членките треба да ги преземат и нивните одговорности со цел да ги обезбедат потребните финансии.

Во процесот на дефинирање на планот за финансирање, членките на МИРР треба да одлучат дали ќе аплицираат на повици во кои се бара обезбедување на финансирање и начинот на кој ќе ги обезбедат овие средства. Дефинирањето на ваквите политики МИРР треба да го направи во рамките на активностите предвидени за воспоставување оперативна и функционална организација на Мрежата.

Планот за финансирање дава одговор на следниве прашања:

- Кои се извори на финансиски средства?
- Како може да се стигне до нив?
- Кој е одговорен за нив?
- Како ќе се обезбеди финансирање?
- Права и обврски на членките.

На годишно ниво МИРР носи одлука за начинот на финансирање на проектите, по што раководното тело врши нејзино ревидирање согласно настанатите промени. Дефинирањето на изворите за самофинансирање на Мрежата ќе биде утврдено во следниот период и во голема мера ќе зависи од статусот на Мрежата во иднина.

13 Прилози

Прилог 1 – Акциски план за реализација на проекти за периодот 2017-2018

Прилог 2 – Листа на анализирани релевантни документи

Прилог 3 – Прашалник за самооцена на економскиот развој на регионот

Прилог 4 – Предлог-форма за план за мониторинг и евалуација

Прилог 1: Акциски план за реализација на проекти за периодот 2017-2018

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1: ИНТЕРНО ОРГАНИЗАЦИСКО ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈЗПР				
Проекти	Временска рамка	Буџет (€)	Резултати / Индикатори	Поврзаност со стратешка цел
Проект ПО1-1: Обука за подготовка на предлог-проекти за членките на МИРП	2017	5.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Минимум 5 реализирани еднодневни обуки ➤ Посетеност од минимум 80 % од членките на МИРП на секоја од обуките ➤ Обучени членови на МИРП за подготовка на проекти базирани на достапните повици 	Стратешка цел 1.1
Проект ПО1-2: Организирање студиска посета за размена на искуства	2017	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Реализирана студиска посета во земја каде што функционира слична мрежа ➤ Изработен извештај за реализираната посета ➤ Надградба на деловникот за работа на МИРП со позитивните искуства од студиската посета 	Стратешка цел 1.2
Проект ПО1-3: Изработка на стратегија за ЛЕР за општините	2017	15.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Дефинирани реални цели и насоки за локален економски развој во општините ➤ Број на изработени стратегии за ЛЕР 	Стратешка цел 1.3
Проект ПО1-4: Организирање на 2 регионални форуми	2017	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Зголемена регионална соработка ➤ Број на чинители што земаат учество на форумите ➤ Организирани најмалку 2 регионални форуми 	Стратешка цел 1.4
Проект ПО1-5: Зајакнување на капацитетите на општините за стратешко планирање	2018	25.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Обучени членови на МИРП за стратешко планирање ➤ Број на изработени стратегии за ЛЕР со сопствени капацитети на општините 	Стратешка цел 1.3, 1.4
Проект ПО1-7: Креирање база на податоци, изработка на веб-страница и организирање отворен ден за промоција на МИРП	2017	11.500 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Креирана сеопфатна база на податоци со сите типови туристички поврзани услуги и даватели на тие услуги ➤ Пуштена во функција веб-страница со информации за достапните услуги ➤ Реализиран настан – отворен ден за промоција на МИРП и на веб-страницата 	Стратешка цел 1.1, 1.4

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1: ИНТЕРНО ОРГАНИЗАЦИСКО ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МРЕЖАТА ЗА ИНКЛУЗИВЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЈЗПР

Проекти	Временска рамка	Буџет (€)	Резултати / Индикатори	Поврзаност со стратешка цел
Проект ПО1-8: Организација на серија работилници за креирање туристички пакет-производ	2017	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Одржана серија од минимум 5 работилници со членките на МИРР за идентификација на туристички пакет-производ карактеристичен за регионот ➤ Постигнат заеднички став на членките на МИРР за туристички пакет-производ карактеристичен за регионот 	Стратешка цел и 1.4
Проект ПО1-9: Изработка на календар на настани за ЈЗПР	2017	5.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Сеопфатен календар на настани организирани во целиот регион кој ќе им биде јавно достапен на туристите, локалното население и на потенцијалните туристи 	Стратешка цел и 1.4
Проект ПО1-10: Воспоставување оперативна и функционална организација на МИРР	2017	Ќе биде направено со сопствен труд на членките	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Изработени интерни акти (процедури и правилници) за функционирање на Мрежата ➤ Доставување и прифаќање на изработените акти од страна на сите членови 	Стратешка цел 1.1, 1.5
Проект ПО1-11: Промовирање на МИРР пред засегнатите страни во регионот	2018	9.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Организирани најмалку 1 настан во секоја општина од регионот за промоција на мрежата ➤ Посетеност на промотивните настани од страна на субјектите во регионот 	Стратешка цел 1.1, 1.5

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2: ПОТТИКНУВАЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ ВО РЕГИОНОТ

Проекти	Временска рамка	Буџет (€)	Резултати / Индикатори	Поврзаност со стратешка цел
Проект ПО2-1: Организација на туристички промотивен ден на општините од ЈЗПР	2017	5.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Организиран најмалку 1 настан за промоција на туристичката понуда на регионот ➤ Присутност на минимум 1 туристичка агенција од секоја општина во државата 	Стратешка цел 2.1, 2.2
Проект ПО2-2: Организирање јавни трибини за развој на руралниот туризам	2018	4.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Организирани минимум 2 јавни трибини годишно со различни засегнати страни (локална власт, приватен сектор, туристички здруженија и кластери) 	Стратешка цел 2.1, 2.2, 2.3, 2.5
Проект ПО2-3: Организирање промоција на регионот (информативни туристички тури) за туристички водичи и агенции	2018	7.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Организирана минимум 1 туристичка тура годишно со релевантни засегнати страни (туристички агенции, здружение на туристички водичи, туристички кластери) 	Стратешка цел 2.1, 2.2, 2.3, 2.5
Проект ПО2-4: Организација на бизнис средба на хотелиери – туристички водичи – туристички агенции – останати даватели на туристички услуги	2018	3.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Организирана минимум 1 бизнис-средба годишно со сите засегнати страни (хотелиери, туристички водичи, туристички агенции, останати даватели на туристички услуги) 	Стратешка цел 2.1, 2.2, 2.3, 2.5
Проект ПО2-5: Изработка на сеопфатна веб-страница за туристичката понуда на регионот	2017	1.250 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Детална, ажурна и лесна за користење веб-страница со целосна понуда на туристичката понуда на регионот 	Стратешка цел 2.6
Проект ПО2-7: Одредување препознатлив настан во секоја општина – со нови содржини и вклученост на други општини	2018	Ќе биде направено со сопствен труд на членките	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Дефиниран карактеристичен настан во секоја општина (специфичен за општината домаќин) на кој ќе се претставуваат и останатите општини од регионот ➤ Усогласен став за настаните во општините од страна на сите членки на мрежата 	Стратешка цел 2.2
Проект ПО2-8: Минимално стандардно основно уредување на по една велосипедска и пешачка патека во секоја општина	2018	9.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Означени и лесно пристапни рекреативни патеки (пешачки и велосипедски) ➤ Искористеност на патеките од страна на локалното население и туристите 	Стратешка цел 2.5

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2: ПОТТИКНУВАЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ ВО РЕГИОНОТ

Проекти	Временска рамка	Буџет (€)	Резултати / Индикатори	Поврзаност со стратешка цел
Проект ПО2-9: Изработка на мобилна апликација за промоција на туризмот (природни и културни вредности на регионот)	2018	5.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Изработена и промовирана апликација за промоција на туризмот во регионот ➤ Лесно достапни информации за туристичката понуда на регионот 	Стратешка цел 2.6
Проект ПО2-10: Брендирање на производи на регионот (трговска марка)	2017	25.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Придонес кон економскиот развој на регионот ➤ Збогатување на туристичката понуда ➤ Број на брендирани производи од регионот (најмалку 1) 	Стратешка цел 2.4
Проект ПО2-11: Изработка на веб-страница за сместување во регионот – „Со клик до сместување во руралните средини на ЈЗПР“	2018	1.250 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Детална, ажурна и лесна за користење веб-страница со богата понуда на сместувачки капацитети во руралните средини ➤ Достапни информации за сместувачки капацитети 	Стратешка цел 2.6
Проект ПО2-12: Создавање услови за развој на нови туристички производи	2017	6.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Изработени технички документации за уредување на нови туристички локалитети ➤ Изработен план за промоција на понуда на нови иновативни услуги и производи 	Стратешка цел 2.5
Проект ПО2-13: Изработка за апликација за локален транспорт во ЈЗПР – „Мој превоз – ЈЗПР“	2018	5.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Изработена и промовирана апликација за локалниот транспорт во регионот ➤ Лесно достапни информации за транспорт во регионот 	Стратешка цел 2.6
Проект ПО2-14: Промоција на занаетчиската дејност како потенцијална туристичка атракција (активности за зачувување на занаетчиските дејности карактеристични за регионот)	2018	5.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Понуда на автентични сувенири изработени од старите занаети 	Стратешка цел 2.4
Проект ПО2-16: Иницирање активности за зачувување на заштитата од UNESCO за природно и културно наследство	2018	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Одржување на статусот на заштитено подрачје како област со непроценливо културно и природно наследство 	Стратешка цел 2.4

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2: ПОТТИКНУВАЊЕ И ПОДДРШКА НА РАЗВОЈОТ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ ВО РЕГИОНОТ

Проекти	Временска рамка	Буџет (€)	Резултати / Индикатори	Поврзаност со стратешка цел
Проект ПО2-18: Истражување на странските пазари со цел дефинирање на посакувана група туристи кои сакаме да го посетат регионот (мапирање на барањата на туристите со понудата на регионот)	2018	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none">➤ Приспособени туристички понуди кои ги задоволуваат барањата и потребите на туристите➤ Можност за зголемен приход од странски туристи	Стратешка цел 2.1
Проект ПО2-21: Развој на национална методологија за собирање и обработка на податоци за поддршка на развојот на руралниот туризам	2018	8.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none">➤ Усвоена методологија за собирање и обработка на податоци➤ Унифициран начин на управување со податоците за руралниот туризам, што ќе придонесе за развој на руралниот туризам во регионот	Стратешка цел 2.1, 2.2

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3: СОВЕСНО И РАЦИОНАЛНО ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ ЗА РАЗВОЈ НА РУРАЛНИОТ ТУРИЗАМ (ЗА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И ЗАПАЗУВАЊЕ НА КУЛТУРНАТА ТРАДИЦИЈА)

Проекти	Временска рамка	Буџет (€)	Резултати / Индикатори	Поврзаност со стратешка цел
Проект ПОЗ-2: Едукација на населението и на бизнис-секторот за поттикнување на органското производство	2017	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Реализирани минимум 3 кампањи за едукација на населението и минимум 2 за бизнис-секторот ➤ Изработена брошура за едукација на населението ➤ Изработена брошура за едукација на бизнис-секторот ➤ Подигната свест кај сите субјекти во регионот за потребата од заштита на животната средина ➤ Заштита на животната средина 	Стратешка цел 3.1
Проект ПОЗ-3: Промоција и едукација за користење на обновливите извори на енергија	2018	15.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Намалување на трошоците за енергија ➤ Заштита на животната средина 	Стратешка цел 3.1, 3.2
Проект ПОЗ-4: Подобрување на енергетската ефикасност во ЈЗПР	2018	5.000 ЕУУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Изработена техничка документација за зголемување на енергетската ефикасност на јавните објекти 	Стратешка цел 3.1, 3.2
Проект ПОЗ-6: Изработка на студија и проект за регионална депонија	2017	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Изработена студија за одржлив проект за управување со отпадот на регионално ниво ➤ Покрената иницијатива за решавање на проблемот со управување со отпадот ➤ Заштита на животната средина ➤ Зголемена можност за финансирање на проектот 	Стратешка цел 3.3, 3.4
Проект ПОЗ-7: Изработка на студија – проект за изградба на канализациска мрежа во населените селски населби (села) онаму каде што сè уште ги нема (на пример: Охрид – с. Орман -.....- с. Куратица (по течение на Коселска Река))	2017	15.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Изработен проект за изградба на канализациска мрежа ➤ Зголемена можност за финансирање на проектот ➤ Намалување на загадувањето на животната средина 	Стратешка цел 3.3, 3.4

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 4: ПОДДРШКА НА ИНОВАТИВЕН ПРИСТАП ЗА РАЗВОЈ НА РЕГИОНОТ

Проекти	Временска рамка	Буџет (€)	Резултати / Индикатори	Поврзаност со стратешка цел
Проект ПО4-1: Развивање модели за поддршка на претприемаштво (сопствени бизниси)	2017	5.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none">➤ Дефинирани модели за поддршка на потенцијалните претприемачи и нивните идеи за сопствен бизнис во рамките на руралниот туризам во регионот➤ Мотивирани претприемачи за започнување сопствен бизнис	Стратешка цел 4.1, 4.2
Проект ПО4-2: Обезбедување иновативна писменост за следење на модерните трендови	2017	10.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none">➤ Креирана култура на иновативност➤ Модерни бизниси	Стратешка цел 4.1, 4.4
Проект ПО4-3: Организирање бизнис-средба на бизнисмени од регионот и државите во регионот	2017	15.000 ЕУР	<ul style="list-style-type: none">➤ Вмрежување на компаниите од регионот➤ Економски раст на регионот➤ Можност за размена на искуства и преземање на добри практики од други земји	Стратешка цел 4.2, 4.3

Проектите што се идентификувани во Програмата, а не се во овој Акциски план, ќе се реализираат во 2019 година. Тоа се следниве проекти:

Проект ПО1-6:	Идентификување напредни практики за инклузивен развој
Проект ПО1-12:	Формирање и функционирање на советодавна работна единица во МИРП за следење предлози, идеи и проекти од страна на членките и изнаоѓање можни извори за финансиска и техничка поддршка, како и организациска поддршка на членките за аплицирање и реализација на нивните идеи и проекти
Проект ПО1-13:	Изработка на долгорочна десетгодишна стратегија на МИРП на ЈЗПР
Проект ПО2-6:	Изготвување техничка документација за капитални проекти важни за развој на стопанството
Проект ПО2-15:	Означување на велосипедски/пешачки патеки во регионот
Проект ПО2-17:	Покренување иницијатива за возобновување на биолошкиот музеј во Струга
Проект ПО2-19:	Развој и промоција на екстремни спортски активности како дел од туристичката понуда на регионот
Проект ПО2-20:	Лобирање во Бирото за развој на образование – БРО за приспособување на образовната програма со елементи за развој на рурален туризам
Проект ПО3-1:	Одредување типични рекреативни зони и локации
Проект ПО3-5:	Иницирање на пристапот – нула емисии на CO2
Проект ПО4-4:	Формирање е-берза за карактеристични органски земјоделски производи (купи-продај)
Проект ПО4-5:	Меѓународен саем на ЈЗПР и презентација на меѓународни добри практики

Прилог 2 - Листа на анализирани релевантни документи

При анализата на релевантни документи (Desk research) беа земени предвид следниве документи:

1. Програма за развој на Југозападниот плански регион 2015-2019
(http://www.southwestregion.mk/media/24018/giz_jugozapadenregion_razvojnaprograma_vnatresni_makedonski_posledna.pdf)
2. Национална стратегија за рурален туризам 2012-2017
(https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwjz0uGL7uzSAhXnNJoKHePGD5IQFggiMAE&url=http%3A%2F%2Farchive.economy.gov.mk%2Ffiles.php%3Fforce%26file%3Ddokumente%2FNacionalna_strategija_281838895.pdf&usg=AFQjCNEyjePTqXmw-wDdJlqNIqZ5mHyJHw&sig2=uVNg_LchLcHuUg5iVNCa5g&cad=rja)
3. Национална стратегија за регионален развој 2009-2019
(<http://www.southwestregion.mk/media/8953/strategija%20za%20regionalen%20razvoj%20na%20republika%20makedonija%202009%202019.pdf>)
4. ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ на реализирани проекти 2015
(<http://www.southwestregion.mk/media/24648/brosura%20mk%20za%20web.pdf>)
5. Потстратегија за рурален развој на Општина Охрид 2014-2018
(<http://www.ohrid.gov.mk/AdministracijaOpstina/Sektorzaturizamilokalenekonoskirazvoj/tekovnidokumenti/PODSTRATEGIJA%20%20ZA%20RURALEN%20RAZVOJ%20%20O%20Ohrid.pdf>)
6. Стратешки план за локален економски развој на Општина Вевчани 2009-2013
7. Програма за развој на туризмот 2017 на Општина Македонски Брод
8. Стратешки план за локален економски развој на Општина Дебарца 2009-2013
9. Register of potentials for the development of rural tourism in the South-West Planning Region
10. Assessment of rural areas Debar – Peshkopi region
11. Register of potentials for the development of rural tourism in the South-West Planning Region
12. Active holidays in the southwest Macedonia (brochure prepared by tourism cluster EDEN)
13. Стратегија за култура на Општина Струга 2017-2022

Прилог 3 – Прашалник за самооцена на економскиот развој на регионот

Почитувани,

Истражувањето во чии рамки се спроведува оваа анкета е дел од проектот „Изработка на Програма на Мрежата за инклузивен регионален развој 2017-2019 и Акционен план за 2017-2018 на Југозападниот плански регион“. Проектот е финансиски поддржан од страна на УНДП и Министерството за локална самоуправа на Р. Македонија. Мрежата е воспоставена со цел да обезбеди поддршка на јавниот сектор, бизнис-заедницата и на невладиниот сектор од Југозападниот регион за поголем регионален развој, а со акцент на руралниот туризам.

Ви благодариме за учество во анкетата. Вашето мислење е од голема важност.

Одговарањето на прашањата нема да ви одземе повеќе од 10 минути. Откако ќе ја започнете анкетата, истата треба да ја завршите комплетно бидејќи не постои можност за зачувување на одговорите и подоцнежнo навраќање на истите.

Име на организација/институција: _____

Телефон: _____

E-mail: _____

Општина: _____

Тип на организација:

- А) јавен сектор (општини, јавни претпријатија, установи и сл.)
- Б) приватен сектор (компании, фирми, приватни претпријатија и сл.)
- В) граѓански сектор (здруженија на граѓани, организации, фондации, НВО и сл.)
- Г) образовен сектор (средни училишта, факултети)

Скала на оценување (рангирање*):

- 1 – воопшто не се согласувам;
- 2 – не се согласувам;
- 3 – неутрално;
- 4 – се согласувам;
- 5 – целосно се согласувам.

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА (Модул 1)		Ранги-рање*
НАДЛЕЖНОСТИ НА ОПШТИНИТЕ		
	Урбанистичкото (урбано и рурално) планирање, издавањето на одобрение за градење објекти од локално значење утврдени со закон, уредувањето на просторот и уредувањето на градежното земјиште се прават согласно потребите на граѓаните.	
	Општината се грижи за заштитата на животната средина и природата (имплементира мерки за заштита и спречување од загадување на водата, воздухот, земјиштето, заштита на природата, заштита од бучавата и нејонизирачкото зрачење)	
	Општината континуирано спроведува активности за локален економски развој - планирање на локалниот економски развој; утврдување на развојните и структурните приоритети; водење локална економска политика; поддршка на развојот на малите и средните претпријатија и на претприемаштвото на локално ниво и во тој контекст, учество во воспоставувањето и развојот на локалната мрежа на институции и агенции и промовирање партнерство	
	Општината соодветно ги управува и ги организира следниве комунални дејности: <ul style="list-style-type: none"> • снабдувањето со вода за пиење • испораката на технолошката вода • одведувањето и пречистувањето на отпадните води • јавното осветлување • одведувањето и третманот на атмосферските води • одржувањето на јавна чистота • собирањето, транспортирањето и постапувањето со комуналниот цврст и технолошки отпад • уредувањето и организирањето на јавниот локален превоз на патници • снабдувањето со природен гас и топлинска енергија • одржувањето на гробовите, гробиштата, крематориумите и давањето погребални услуги, • изградбата, одржувањето, реконструкцијата и заштитата на локалните патишта, улици и други инфраструктурни објекти • регулирањето на режимот на сообраќајот • изградбата и одржувањето на уличната сообраќајна сигнализација • изградбата и одржувањето на јавниот простор за паркирање • отстранувањето на непрописно паркираните возила • отстранувањето на хаварисаните возила од јавните површини • изградбата и одржувањето на пазарите • чистењето на оџациите • одржувањето и користењето на парковите, зеленилото, парк-шумите и рекреативните површини • регулацијата, одржувањето и користењето на речните корита во урбанизираните делови • определувањето имиња на улици, плоштади, мостови и други инфраструктурни објекти 	
	Општината нуди институционална и финансиска поддршка на културните установи и проекти; негувањето на фолклорот, обичаите, старите занаети и слични културни вредности; организирањето културни манифестации; поттикнувањето разновидни специфични форми на творештво	
	Општината поддржува можности за спорт и рекреација - развојот на масовниот спорт и рекреативните активности; организирањето спортски приредби и манифестации; одржувањето и изградбата на објекти за спорт; поддршка на спортски сојузи	
	Бројот на детски градинки во општината одговара на потребите на граѓаните	
	Бројот на домови за стари лица одговара на потребите на граѓаните	
	Ранливите групи граѓани (инвалидните лица; децата без родители и родителска грижа; деца со воспитно-социјални проблеми; деца со посебни потреби; децата од еднородителски семејства; децата на улица; лицата изложени на социјален ризик; лицата засегнати со злоупотреба на дрога и алкохол) имаат пристап до услуги приближно еднаков со другите граѓани	
	Инфраструктурата за основно и средно образование е соодветна за реализација на воспитно-образовната дејност (состојба на зградата, греење, вода/тоалети, превоз)	
	Наставниот кадар за основно, средно или стручно образование е соодветно обучен и мотивиран (на пр., плата, соодветно образование, дополнителни обуки, работна средина и сл.).	
	Здравствените установи и здравствените работници можат да одговорат на здравствените потреби на граѓаните на општината	
	Достапни се услови за домување по разумни цени	

	Во просториите за домување постои избор на опции за греење по разумни цени	
	Општината спроведува подготовки и презема мерки за заштита и спасување на граѓаните и материјалните добра од воени разурнувања, природни непогоди и други несреќи и од последиците предизвикани од нив	
	Опремената и организацијата на противпожарна заштита што ја вршат територијалните противпожарни единици ги задоволува потребите на општината.	
		<i>Просечно рангирање</i>

ЗАЕДНИЦА (Модул 2)		Рангирање *
НВО-ПЕЈЗАЖ		
	Постојат можности за граѓаните организирано да ја поддржуваат заедницата (на пр., стопанска комора, сервисни клубови, младински групи, културни организации и сл.)	
	Бројот на волонтерски и невладини организации што даваат услуги во заедницата расте	
	Висок процент од граѓаните активно се ангажирани во една или повеќе граѓански организации (ГО)	
	<i>Просечно рангирање</i>	
РОДОВА ЕДНАКВОСТ		
	Се нудат посебни програми за поддршка на девојките и младите жени, на пр., во бизнисот и во образованието	
	<i>Просечно рангирање</i>	
СОЦИЈАЛНА КОХЕЗИЈА		
	Граѓаните меѓусебно се поддржуваат и постои силно чувство на заедништво и солидарност	
	Општествената заложба за пристап до вработување на ранливите групи се јакне преку дијалог меѓу приватните фирми, граѓанските организации и локалната власт	
	<i>Просечно рангирање</i>	
ГЛАС И УЧЕСТВО		
	Општинскиот совет/власт има советодавни комисии кои вклучуваат волонтери/експерти надвор од советот	
	Поплаките и предлозите од заедницата се дискутираат и (делумно) се реализираат од страна на општинскиот совет/власт	
	Вообичаени се партнерства меѓу општината и граѓанскиот сектор	
	Општината има веб-страница каде што се поставуваат стратегиски документи, информации за услуги и записници од состаноците на Советот	
	Локалните медиуми редовно и транспарентно известуваат за општинските активности и реализираните активности	
	<i>Просечно рангирање</i>	

ПРИВАТЕН СЕКТОР (Модул 3)		Рангирање *
УСЛУГИ ЗА ПОДДРШКА НА БИЗНИСОТ		
	Перспективните претприемачи (мажи и жени) активно се поддржуваат преку финансиски и нефинансиски услуги	
	Малите и средни претпријатија имаат пристап до достапни финансиски услуги (кредит, лизинг)	
	<i>Просечно рангирање</i>	
ИНТЕГРАЦИЈА НА БИЗНИСОТ		
	Општината има бизнис-кластери со специјализирани добавувачи и даватели на услуги	
	Локалните фирми вршат дејност со фирми во други (и соседни) подрачја	
	Во подрачјето се прават инвестиции однадвор	
	Фирмите се општествено ангажирани во заедницата	
	Поддршка и подготвеност за создавање, обезбедување пристап, адаптирање и комерцијализирање на иновациите (вклучително и преку поврзување со истражувачките универзитети)	
	<i>Просечно рангирање</i>	
РАБОТНА СИЛА		
	Фирмите можат да најдат работници со соодветни квалификации	
	Платите растат како резултат на продуктивноста на трудот	
	Работодавците се грижат за работните услови на своите вработени	
	На локалниот пазар на труд постои процес на вработување преку конкурирање и праведна скала на плати за жените и мажите	
	ГО се вклучени во давање услуги за активен пазар на трудот (обука, вработување, деловни можности)	
	Програмите за стажирање во партнерство со локалните фирми овозможуваат практична обука за младите	
	Потребата работниците да мигрираат заради наоѓање работа опаѓа	
	Постојат образовни установи за основните дејности (стручно образование) на прифатлива оддалеченост	
	<i>Просечно рангирање</i>	
БИЗНИС-ПЕЈЗАЖ		
	Постојат механизми за посредување меѓу фирмите и тие ефективно се користат	
	Дијалогот меѓу локалните коморски организации и општинската власт е добро воспоставен	
	Примената на локалната регулатива е предвидлива и овозможува долгорочно планирање	
	Постојните фирми се прошируваат	
	Бројот на активни фирми расте	
	<i>Просечно рангирање</i>	

Рурален развој и туризам (Модул 4)		Рангирање *
СОСТОЈБА НА ТУРИЗМОТ ВО РЕГИОНОТ		
	Општините од регионот имаат соработка со приватниот сектор при креирање политики за развој на туризмот	
	Развојот на туризмот во регионот се прави плански (земајќи ги предвид барањата на туристите, потребата за заштита на животната средина, анализи за туризам од изминатите години и сл.)	
	Туристичките атракции во регионот се доволно истакнати и лесно можат да се најдат информации за истите	
	Туристичките атракции во регионот се лесно пристапни (постои патна инфраструктура, означување на патот до истите и сл.)	
	Странските туристи можат лесно и едноставно да дојдат до потребни информации за туристичките атракции во регионот	
	Во регионот постојат контакт-точки за информации (туристички инфо-центри) кои се достапни за туристите во поголемиот дел од денот	
	Состојбата на сместувачките капацитети е на задоволително ниво	
	Персоналот вработен во сместувачките капацитети располага со промотивни материјали за туристичките потенцијали на регионот	
	Хотелите соработуваат со локалните туристички агенции/туристички водичи за организација на посети на туристичките атракции во регионот	
	Сместувачките капацитети во регионот се доволно присутни на интернационалните интернет-портали за пребарување и резервација на сместување (на пример, booking.com, tripadvisor.com, и сл.)	
	Во регионот постои доволен избор на сместувачки капацитети од сите категории (од хотели со 2 до хотели со 5 ѕвезди)	
	Во регионот има неискористен потенцијал за развој на рурален туризам	
		<i>Просечно рангирање</i>
ПРИРОДНИ РЕСУРСИ ЗА РАЗВОЈ НА РУРАЛЕН ТУРИЗАМ		
	Општинските власти соодветно управуваат со природните ресурси во регионот	
	Општините транспарентно известуваат за можностите за искористување на природните ресурси за развој на туризмот во регионот	
	Руралниот туризам во регионот е доволно развиен	
	Руралниот туризам во регионот е доволно промовиран	
	Природните ресурси во регионот даваат потенцијал за дополнителен значителен развој на руралниот туризам во регионот	
		<i>Просечно рангирање</i>
УСЛУГИ ЗА ПОДДРШКА НА БИЗНИС-ИДЕИ ЗА РУРАЛЕН РАЗВОЈ		
	Во регионот постојат разработени механизми за поддршка на бизнис-идеи за развој на рурален туризам	
	Постојат јавно достапни информации за релевантни програми за поддршка на развој на туризмот	
		<i>Просечно рангирање</i>

Животна средина (Модул 5)		Рангирање *
УПРАВУВАЊЕ СО ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ		
	Општинската администрација има попис на природните ресурси на своја територија и соработува со заедницата и со релевантните централни органи околу нивното одржливо управување	
	Статусот на природните ресурси и локални екосистеми е здрав или во добра состојба (рибен фонд, шуми, воздух, вода, почва итн.).	
	Отуѓувањето на правата за користење на посебните ресурси (на пр., минерална вода, топли извори, шуми, туризам во заштитени подрачја) се прави транспарентно со договор	
	Граѓаните имаат пристап до детални информации за загадувачите на општинската територија	
	Општината има систем за рециклирање на отпад (урбаните општини) и поддржува граѓански иницијативи за намалување на отпадот (повторна употреба, поправка, рециклирање)	
	Управувањето со природните ресурси овозможува развој на рурален туризам	
	<i>Просечно рангирање</i>	
ОДРЖЛИВА ЕНЕРГИЈА		
	Општината има посветен персонал и воспоставен систем за мониторирање на употребата на енергија	
	Општината знае колку енергија користи (струја, гас, топлотна енергија) и колку пари троши на енергија	
	Општината знае каде постојат можности за заштеда на енергија и за употреба на обновлива енергија	
	Општината има програми и политики за намалување на сопствената потрошувачка на енергија (вклучувајќи ги локалните училишта и здравствени пунктови)	
	Општината има програми и политики за поттикнување на граѓаните и фирмите да ја намалат потрошувачката на енергија	
	<i>Просечно рангирање</i>	
НАМАЛУВАЊЕ НА РИЗИКОТ ОД КАТАСТРОФИ И КЛИМАТСКО ПРИСПОСОБУВАЊЕ		
	Општината го разбира можниот/веројатниот ефект од климатските промени врз природните ресурси на општината и итноста / сериозноста на природните опасности.	
	Општината ги зема предвид актуелните и идните ризици од климатските промени во својата развојна рамка, т.е. процена на влијанието од проектите, скрининг и селекција на проектите, секторско и вкупно планирање и буџетирање	
	Општината има листа на волонтери и механизам на работа со нив при одговор на вонредни ситуации	
	Општината има систем за идентификација на ризикот, мерки на превенција и подготвеност.	
	Општината има добра координација со релевантните централни и локални органи во врска со природни и човечки предизвикани непогоди	
	<i>Просечно рангирање</i>	
ОДРЖЛИВО ЗЕМЈОДЕЛСТВО		
	Малите земјоделски производители користат советодавни услуги од агрономи и сл.	
	Малите земјоделски производители имаат пристап до услуги на маркетинг и до информации за побарувачката на пазарот	
	Малите земјоделски производители имаат пристап до потребната земјоделска опрема, објекти за чување и преработка	
	Се промовираат земјоделски производи кои го исполнуваат стандардот за „праведна трговија“ и производи на органско земјоделство	
	Се промовираат и се поддржуваат принципите на одржливо земјоделство (на пр., ефикасни техники за наводнување, одржливи пластеници, согледување на биолошките циклуси, намалување на пестицидите)	
	Земјоделството не му штети на речниот слив кој на општината ѝ обезбедува вода за пиење	
	Земјоделците ја разбираат деградацијата на почвата и се преземаат чекори таа да се ублажи	
	Постои адекватна физичка и логистичка инфраструктура преку која производителите се носат на урбаните пазари во добра состојба	
	<i>Просечно рангирање</i>	

Прилог 4 – Предлог-форма за план за мониторинг и евалуација

Во продолжение е дадена предлог-форма за план за мониторинг на спроведувањето на проектите од Акциониот план:

Што следиме	Како следиме (доказ)	Кој следи	Временска рамка
Име на проектот	➤ Доказ дека е проектот реализиран (зависно од типот на проектот, може да биде на пример бројот на воспоставени партнерства помеѓу субјекти од регионот, изработен план за промоција на регионалните брендови и сл.)	МИРР/работно тело за мониторинг и евалуација	2017 - 2018
Име на проектот	➤ Доказ дека е проектот реализиран (зависно од типот на проектот, може да биде на пример број на воспоставени партнерства помеѓу субјекти од регионот, изработен план за промоција на регионалните брендови и сл.)	МИРР/работно тело за мониторинг и евалуација	2017 - 2018
Име на проектот	➤ Доказ дека е проектот реализиран (зависно од типот на проектот, може да биде на пример број на воспоставени партнерства помеѓу субјекти од регионот, изработен план за промоција на регионалните брендови и сл.)	МИРР/работно тело за мониторинг и евалуација	2017 - 2018
Име на проектот	➤ Доказ дека е проектот реализиран (зависно од типот на проектот, може да биде на пример број на воспоставени партнерства помеѓу субјекти од регионот, изработен план за промоција на регионалните брендови и сл.)	МИРР/работно тело за мониторинг и евалуација	2017 - 2018

Во продолжение е дадена **предлог-форма за план за евалуација на Програмата за работа на МИРП на ЈЗПР.**

Што евалуираме	Како (доказ)/Индикатор	Степен на исполнување (ефективност)	Влијание врз развојот на регионот	Одржливост
Приоритетна област 1: Интерно организациско зајакнување на Мрежата за инклузивен регионален развој на ЈЗПР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Број на реализирани проекти ➤ Постигнати резултати 	% на исполнување	Ниско/средно/ високо	Обезбедена/треба да се обезбеди
Приоритетна област 2: Поттикнување и поддршка на развојот на руралниот туризам во регионот	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Број на реализирани проекти ➤ Постигнати резултати 	% на исполнување	Ниско/средно/ високо	Обезбедена/треба да се обезбеди
Приоритетна област 3: Совесно и рационално искористување на природните ресурси за развој на руралниот туризам (за заштита на животната средина и запазување на културната традиција)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Број на реализирани проекти ➤ Постигнати резултати 	% на исполнување	Ниско/средно/ високо	Обезбедена/треба да се обезбеди
Приоритетна област 4: Поддршка на иновативен бизнис-пристап за развој на рурален туризам во ЈЗПР	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Број на реализирани проекти ➤ Постигнати резултати 	% на исполнување	Ниско/средно/ високо	Обезбедена/треба да се обезбеди